

“Ik voel

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport 'Kinderen en ouders over hun leven, spelen en leren op een Integraal Kindcentrum'. Het onderzoek is uitgevoerd door het Lectoraat Jeugd, Educatie en Samenleving van de Hanzehogeschool in Groningen in opdracht van PACT voor Kindcentra. Gedurende dit onderzoek hebben wij ondersteuning gehad van drie studenten, Lyan de Vries, Annet Willemsen en Moïse Jager. Zij hebben ons ondersteund bij het ontwikkelen van de instrumenten, het voeren en transcriberen van de gesprekken met kinderen en ouders. Daarnaast heeft een aantal werkstudenten (David, Sytske, Melanie, Rose en Imke) meegeholpen met het transcriberen. Wij willen alle Integrale Kindcentra, en natuurlijk vooral de kinderen en de ouders bedanken voor hun medewerking, gastvrijheid en openheid. Wij hebben vele mooie verhalen gehoord over het leven, spelen en leren op Integrale Kindcentra.

Dorien Petri &
Jeannette Doornenbal
Juli 2020

Samenvatting

Integrale KindCentra (IKC) bestaan in Nederland al een jaar of tien en zijn enthousiast over hun innovatieve manier van werken. Ze hebben de indruk dat zowel de kinderen, de ouders als de professionals meerwaarde ervaren van het werken volgens de uitgangspunten en bouwstenen van een IKC. PACT voor Kindcentra stimuleert deze ontwikkeling. Eén van de wensen van PACT is om de effecten van IKC's op de brede ontwikkeling van kinderen in kaart te brengen. In deze deelstudie zijn wij op zoek gegaan naar de ervaringen van kinderen en ouders met het leven, spelen en leren op een IKC. Dit omdat de ervaring van kinderen en ouders tot op heden weinig systematisch is onderzocht.

Dit onderzoek is uitgevoerd bij vier IKC's verspreid over Nederland. Het gaat om Laterna Magica (Amsterdam), Campus Columbus (Heerhugowaard), Het Talent (Nijmegen) en Mondomijn (Helmond). Door middel van diepte-interviews (storytelling) hebben wij aan achttien kinderen en achttien ouders gevraagd hoe zij terugkijken op hun tijd op het IKC, wat hun positieve en negatieve ervaringen waren en waar zij dat aan toeschrijven. De zeven bouwstenen van het IKC vormden de items waarnaar is gevraagd: (1) gebouw, (2) leef-speel- en leergemeenschap; (3) kinderen en ouders denken mee, doen mee en dragen bij; (4) brede doelen breed aanbod; (5) leren op maat; (6) kindnabije hulp; (7) van jongs af aan hele dag, hele jaar door.

Gemiddeld hebben de geïnterviewde kinderen, die nu twee jaren op het voortgezet onderwijs zitten, zeven jaar op een IKC gezeten. Zowel de kinderen als de ouders geven gemiddeld een 8 voor hun tijd op het IKC (spreiding tussen de 6,5 en 10). We hebben de kinderen en de ouders gevraagd om de zeven bouwstenen van het IKC, voortaan kenmerken genoemd, op volgorde te leggen van wat voor hen het meest van belang is. In de top drie staan: het gebouw; ouders en kinderen denken mee, doen mee en dragen bij; en leren op maat voor ieder kind. -Vervolgens is gevraagd naar de positieve en negatieve ervaringen met de kenmerken van een IKC. Hieronder staat een uiteenzetting van de positieve en negatieve ervaringen van kinderen en ouders met de kenmerken (1) gebouw, (2) leef, speel- en leergemeenschap (inclusief kinderen en ouders denken mee, doen mee en dragen bij), (3) brede doelen, breed aanbod, (4) leren op maat (inclusief kindnabije hulp) en (5) doorgaande lijn (van jongs af aan hele dag, hele jaar).

Kinderen en ouders zijn op alle locaties positief over het gebouw. Ze ervaren het gebouw als open, groot, overzichtelijk en persoonlijk en ze zijn blij met de variatie in binnen- en buitenruimtes. De ruimtes sluiten aan bij de onderwijsvisie en het aanbod. Belangrijk is dat er voldoende stilteruimtes zijn.

Wat betreft het IKC als leef-, speel en leergemeenschap geven kinderen en ouders aan dat er in het IKC een open en veilige sfeer heerst en dat kinderen, hoe verschillend ze ook zijn, zichzelf mogen en kunnen zijn. Ieder kind voelt zich gekend en erkend. In dit verband noemen ze ook hun positieve ervaringen met de continuïteit in de relaties met medewerkers die de kinderen vaak van jongs af aan kennen en de dagelijkse interacties met kinderen van verschillende leeftijdsgroepen; het gevolg van de indeling in verticale leeftijdsgroepen. Het IKC biedt kinderen en ouders voldoende ruimte om mee te denken en mee te doen. Ouders ervaren dat de kwaliteiten van de directeur en het team erg bepalend voor het laten slagen van het onderwijsconcept. Het IKC trekt ook een bepaalde doelgroep kinderen aan, kinderen die op andere scholen niet altijd slagen; de vraag is of het IKC-concept ieder kind past.

Kinderen en ouders zijn positief over de breedte van de ontwikkelingsgebieden die worden aangesproken en het *rijke, gevarieerde en brede aanbod* van het IKC. Ondanks het gevarieerde en veelzijdige aanbod zijn er kinderen die zich niet uitgedaagd hebben gevoeld, dan wel kinderen die vinden dat ze niet alles hebben geleerd. Kinderen vonden het werk wat ze deden te makkelijk en merken nu op het voortgezet onderwijs dat zij dingen niet hebben geleerd (topografie, hoe je moet leren). Kinderen en ouders vinden het positief dat kinderen autonomie hebben. Autonomie wordt verleend door kinderen keuzevrijheid te bieden (in tijd, ruimte, inhoud, niveau, aanpak en met wie) en verantwoordelijkheid te geven voor hun eigen ontwikkel- c.q. leerproces. Sommige kinderen ervaren weinig sturing. Kinderen hadden af en toe meer sturing willen hebben van medewerkers en/of meer uitleg en kinderen merkten dat zij niet altijd hun taken hoefden te maken. Medewerkers zijn kennelijk niet altijd in staat om de juiste balans te vinden tussen het bieden van autonomie en het bieden van structuur.

Kinderen en ouders vinden het positief dat kinderen zich op maat kunnen ontwikkelen door het volgen van een eigen programma. Ieder kind werkt aan zijn eigen doelen op zijn eigen tempo. Er wordt echt gekeken naar het individuele kind en het onderwijs sluit daarbij aan. Het IKC biedt daarbij mogelijkheden voor verbreding en verdieping. Binnen het IKC wordt er gewerkt met portfolio's. Hier moesten

ouders aan wennen, want ze wisten in het begin niet hoe ze dit moesten lezen. Kinderen leren over hun eigen leren door op het portfolio te reflecteren en te kijken naar hun eigen ontwikkeling. Kinderen krijgen binnen het IKC geen cijfers, maar feedback op hun proces en resultaat.

Bij het kenmerk *doorgaande lijn* kan geconcludeerd worden dat het positief is dat het IKC een plek is waar alles samenkomt. De dagstructuur zorgt over overzicht. Kinderen weten goed hoe hun dag eruit ziet en wat er van ze verwacht wordt. Over het algemeen waren er geen bijzonderheden bij de overgangen tussen units. Dit verliep soepel. De overgang naar het voortgezet onderwijs verliep minder soepel. Kinderen moeten, ondanks de voorbereidingen vanuit het IKC, wel wennen. Op het voortgezet onderwijs gaat het niet even goed met alle kinderen. Ouders geven aan dat hun kinderen terug willen naar het IKC omdat ze het daar zo fijn vonden en pleiten dan ook voor een IKC 2.0; een goed vervolg op het onderwijsconcept van het IKC.

In de gesprekken met kinderen en ouders is ook ingegaan op de BSO. Op de BSO is een vaste dagindeling en hebben de kinderen ook een gevarieerd en leuk aanbod. De thema's van het IKC en de BSO sluiten echter niet altijd op elkaar aan. Ook kunnen we concluderen dat niet alle kinderen het fijn vinden dat school en BSO in een gebouw zitten, want de BSO werd soms gezien als het verlengde van de schooldag.

Een sterk punt van dit onderzoek is dat voor het eerst de beleving van kinderen en ouders systematisch is onderzocht. Een ander sterk punt is dat er gesproken is met kinderen en ouders van vier IKC's die al langere tijd een IKC zijn en volgens de visie van een IKC werken. Een verbeterpunt van dit onderzoek is de representativiteit van de steekproef ten opzichte van de populatie. Zo is er gesproken met relatief veel vwo-kinderen, met meer moeders dan vaders en relatief vaak met hoogopgeleide ouders. Dit geeft mogelijk een vertekend beeld van de resultaten. De IKC's wordt aanbevolen om door te gaan met de volgens kinderen en ouders werkzame factoren (onder andere autonomie bieden, gevarieerd aanbod en persoonlijke ontwikkelprogramma's). Het is ook raadzaam om kritisch te kijken naar de kanttekeningen die de kinderen en de ouders maken. De negatieve ervaringen van ouders en kinderen zijn dat niet alle kinderen voldoende uitdaging hebben ervaren, dat niet alle kinderen optimaal zijn voorbereid op het voortgezet onderwijs, dat er onvoldoende stilleruimtes waren binnen het gebouw en dat er volgens ouders en kinderen binnen het IKC kinderen zijn die, naar hun idee, niet passen binnen een IKC.

Inhoud

Hoofdstuk 1. Inleiding	5
Aanleiding	6
Alumni onderzoek	6
Leeswijzer	7
Hoofdstuk 2. Methoden	8
Storytelling	9
Onderzoekspopulatie	9
Procedure	11
Instrument	11
Analyse	12
Ethisch handelen	13
Respondenten	14
Hoofdstuk 3. Resultaten	17
Beschrijving van het gebouw door de ogen van kinderen	23
Ouders over het gebouw	25
Beschrijving van de gemeenschap door de ogen van kinderen	27
Ouders over de leef-, speel- en leergemeenschap	33
Beschrijving van het aanbod door de ogen van kinderen	36
Ouders over brede doelen, breed aanbod	42
Algemeen: beschrijving van leren op maat door de ogen van kinderen	45
Ouders over leren op maat	49
Beschrijving van de doorgaande lijn door de ogen van kinderen	52
Ouders over doorgaande lijn	55
Buitenschoolse opvang (BSO)	56
Hoofdstuk 4. Conclusie, discussie en aanbevelingen	57
Conclusie	58
Discussie	63
Aanbevelingen	65
Referenties	68

Hoofdstuk 1. Inleiding

Aanleiding

Integrale KindCentra (IKC) bestaan in Nederland al een jaar of tien en deze ontwikkeling is niet te stoppen (van der Grinten, Kieft, Kooij, Bomhof & van den Berg, 2019). Hoewel de condities voor IKC-ontwikkeling verre van ideaal zijn (niet passende wet- en regelgeving bijvoorbeeld), zijn de praktijken enthousiast over hun innovatieve manier van werken. Ze hebben de indruk dat zowel de kinderen, de ouders als de professionals meerwaarde ervaren van het werken volgens de principes, uitgangspunten en bouwstenen van een IKC (Veen, Ledoux, Emmelot & Deynoot-Schaub, 2018). Desalniettemin zijn de ervaringen en meerwaarde weinig systematisch onderzocht (Slot & Leseman, 2019). Dat geldt met name voor de beleving van kinderen en ouders.

PACT voor Kindcentra, een project van Het Kinderopvangfonds, stimuleert de IKC-ontwikkeling. Aan de zogenoemde Kennistafel van PACT werken IKC's en wetenschappers samen aan kwaliteitsontwikkeling door kennisdeling en onderzoek. Eén van de wensen is om de effecten van IKC's op de brede ontwikkeling van kinderen in kaart te brengen (Slot & Leseman, 2019). In het studiejaar 2019-2020 zijn er vier deelstudies uitgezet bij verschillende voorhoede IKC's. Het doel is het verkrijgen van kennis over de effecten op kindniveau en wat werkzame factoren zijn voor positieve resultaten in de ontwikkeling van kinderen. De vier deelstudies bouwen een dossier op van effecten en werkzame factoren van IKC's.

Alumni onderzoek

In deze deelstudie gaan we op zoek naar de ervaringen van kinderen en ouders met het leven, spelen en leren op een IKC. Daarom leggen wij in dit verkennende kwalitatieve onderzoek de focus op verhalen van kinderen en ouders over hun ervaringen met het leven, spelen en leren in een IKC. Door de verhalen van kinderen en hun ouders over hun tijd op het IKC op te halen en te analyseren krijgen we zicht op en inzicht in wat vanuit het perspectief van kinderen en ouders de voor hen werkzame factoren zijn van een IKC. We vragen van de kinderen die op een IKC gezeten hebben en die nu naar het voortgezet onderwijs (derhalve de term alumni) gaan om terug te kijken op hun IKC-tijd. De onderzoeksvraag luidt:

Wat zijn de positieve en negatieve ervaringen van kinderen en hun ouders met het leven, spelen en leren op een IKC?

Integrale Kindcentra werken elk op hun eigen manier, met hun eigen insteek en focus, aan een nieuwe vormgeving en invulling van onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp. Die insteek wordt mede bepaald door de behoeften die spelen bij de populatie in de wijk en in de regio. Ondanks deze verscheidenheid, hebben de IKC's gedeelde bouwstenen (Veen, Ledoux, Emmelot, Deynoot-Schaub, 2019), waaronder:

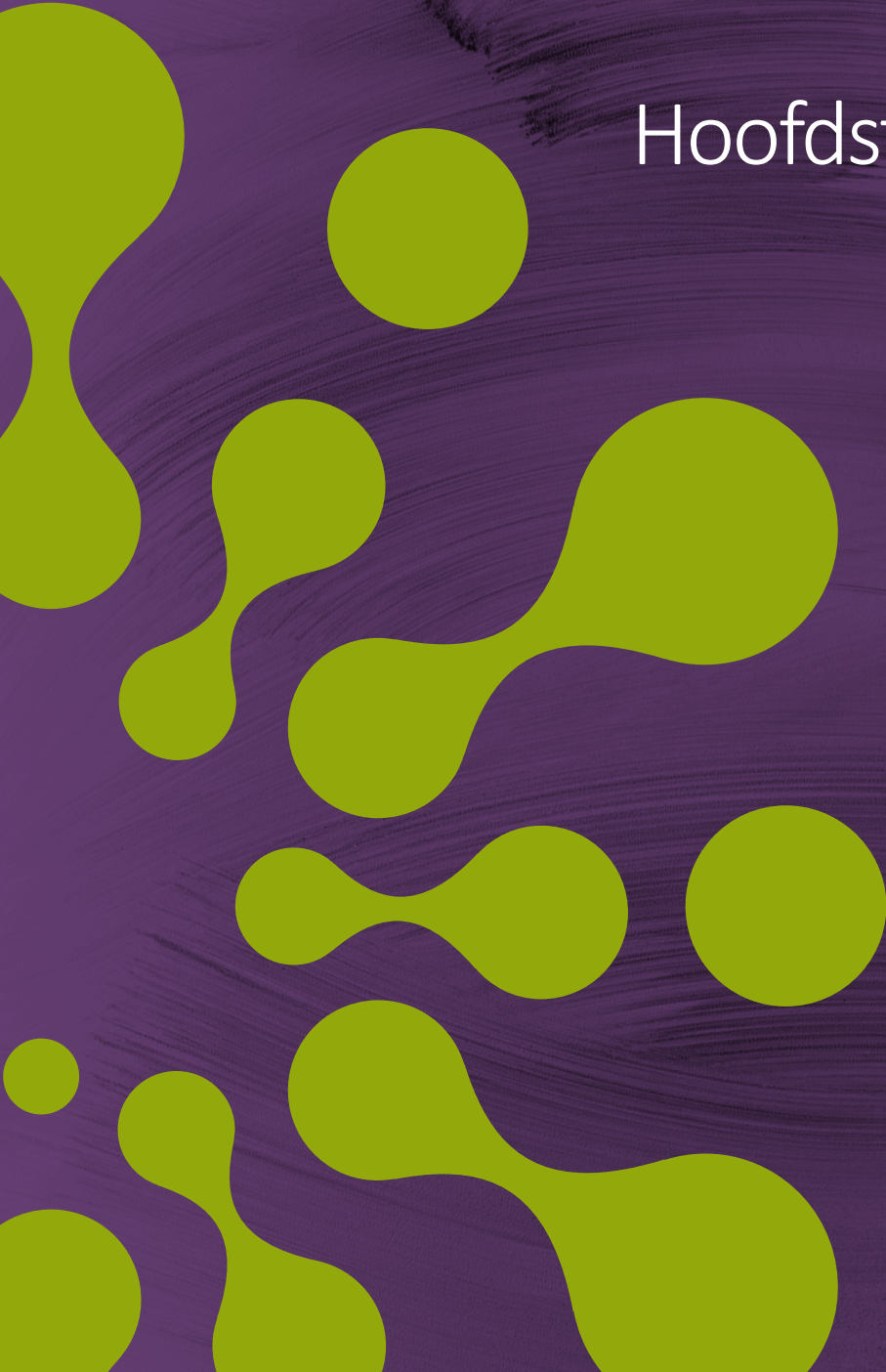
- Interprofessioneel samenwerken vanuit één pedagogische visie, zo inclusief mogelijk;
- De professionals leren continu van en met elkaar en er is een sterke rol weggelegd voor ouders;
- Er is een geïntegreerd en zo breed mogelijk aanbod voor 0-12 jarigen in een rijke speelleeromgeving, waarbij klassikale structuren doorbroken worden. Het denken en werken volgens de principes van het leerstofjaarklassysteem wordt omgezet in denken in wat kinderen voor hun ontwikkeling nodig hebben (aansluiten bij de zone van de naaste ontwikkeling). Daarom werkt men vaak in units waarin verschillende leeftijdsgroepen samen spelen, leren en leven. Het Kindcentrum kent een variëteit aan leerroutes en werkvormen, individueel en collectief. Door samenvoeging van onderwijs en kinderopvang is er vaak meer tijd voor activiteiten die de leertijd verlengen of waar kinderen van huis uit mogelijk niet mee in aanraking komen. Zo kan er een breed, geïntegreerd curriculum ontworpen worden in een pedagogisch-didactisch geheel, inclusief passende toetsing en fase-/unitovergang.

De vier onderzochte IKC's zijn aangesloten bij PACT voor Kindcentra: Laterna Magica (Amsterdam), Campus Columbus (Heerhugowaard), Het Talent (Nijmegen) en Mondomijn (Helmond). Deze selectie is aangedragen door en afgestemd met deelnemers van de Kennistafel.

Leeswijzer

In dit onderzoeksrapport beschrijven we achtereenvolgens de methode van het onderzoek, de resultaten, de conclusie, de discussie en de aanbevelingen. In de bijlagen staan onder andere de informatiebrieven, toestemmingsformulieren, interviewleidraden, de inclusiecriteria, het codeboek en de portretten van de IKC's.

Hoofdstuk 2. Methoden

Storytelling

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is gekozen voor storytelling, een vorm van narratief kwalitatief onderzoek. Het doel van narratief onderzoek is om op zoek te gaan naar een verhaal dat een reflectie weergeeft van de manier waarop een respondent (kind of ouder) ervaringen interpreteert (Coulter, Michael & Poynor, 2007). Storytelling wordt vaker gebruikt in onderwijsonderzoek en is geschikt om ervaringen te onderzoeken (Li, 2005; Coulter et al., 2007). Bij storytelling wordt gevraagd naar verhalen over concrete situaties en emoties en de verhalen zeggen veel over de individuele beleving van respondenten. Er is aan kinderen en ouders gevraagd hoe zij terugkijken op hun tijd op het IKC.

Onderzoekspopulatie

In dit deelonderzoek participeerden vier IKC's. Per IKC was het streven om vier ouders en vier kinderen te spreken over hun leven, spelen en leren op een IKC. De verwachting was dat er bij twaalf ouders en twaalf kinderen een punt van verzadiging ontstaat (Baarda, 2013). We hebben gekozen voor een onderzoek onder alumni en hun ouders omdat deze kinderen en hun ouders vanwege de overgang naar het voortgezet onderwijs, beter kunnen reflecteren op wat het leven, leren en spelen in het IKC voor hen waardevol maakte. Het onderzoek is uitgevoerd onder kinderen en hun ouders die tot hun twaalfde jaar op een IKC hebben gezeten dat een koploper in IKC-ontwikkeling genoemd kan worden. Dit is vanwege het feit dat we bij de koplopers de meeste werkzame factoren verwachten. De kinderen hebben daar hun basisschooltijd (of langer) doorgebracht. De vier IKC's waren: Laterna Magica in Amsterdam, Campus Columbus in Heerhugowaard, Mondomijn in Helmond en Het Talent in Nijmegen. In deze IKC's werken interprofessionele teams van pedagogisch medewerkers, leerkrachten en zorgprofessionals samen met ouders en kinderen aan de ontwikkeling van kinderen. Hoewel de IKC's verschillen in omvang, fase van ontwikkeling en aard van de populatie, delen zij de ambitie om in de buurt waar kinderen en ouders leven inclusieve en rijke speel-leeromgevingen te creëren waarin voor ieder kind van 0-12 jaar een plek is. Hierna staat per IKC een korte beschrijving. Voor een uitgebreide beschrijving per IKC zie bijlage 11.

Het Talent

Het Talent is een brede school en verzorgt ook onderwijs voor hoogbegaafden. Het biedt onderwijs aan kinderen van 2 tot 12 jaar. Het Talent is opgericht in 2001. Het Talent gaat uit van; kinderen verschillen. Elk kind heeft eigen talenten, eigen mogelijkheden en eigen ondersteuningsbehoeften. Het Talent erkent die verschillen en wil recht doen aan ieder kind. Voor je kinderen wil je toch het beste: een talentvolle toekomst. Er wordt gewerkt met een eigen leerroute voor ieder kind, met verticale leeftijdsgroepen en levensecht leren. Ieder half jaar heeft het kind een gesprek met zijn mentor.

Campus Columbus

Campus Columbus is een Dalton Kindcentrum voor kinderen van 0-12 jaar. Campus Columbus is opgericht in 2005. Het Campus Columbus biedt een veilig, ondersteunend klimaat om het kind de kans te bieden zo initiatiefrijk en zelfstandig mogelijk met de omgeving om te gaan. Er wordt gewerkt met faseonderwijs, units en stamkringen. Elke dag bestaat uit drie onderwijsblokken en er is een kinderraad. Campus Columbus is gericht op het talent van kinderen.

Laterna Magica

Laterna Magica is volgens het oordeel van de Inspectie voor het Onderwijs een excellente school die onderwijs biedt aan kinderen van 0 tot 12 jaar. Laterna Magica is opgericht in 2007. Kinderen komen bij Laterna Magica tot leren, ontwikkelen hun persoonlijkheid, interesses, talenten en krijgen ruimte om zich te ontwikkelen tot gelukkige mensen. Er wordt gewerkt met units, portfolio's, ontwikkelplannen. Kinderen kunnen experimenteren met samenwerken, samenleven en het oplossen van problemen. Ook oefenen kinderen met verantwoordelijkheid, eigenaarschap en leidinggeven aan jezelf.

Mondomijn

Mondomijn biedt onderwijs aan kinderen van 0 tot 13 jaar en is opgericht in 2009. Mondomijn is als het dorp waar jij als kind opgroeit. Mondomijn betekent: mijn plekje op de wereld. Het dorp is als een minimaatschappij, met kinderen en volwassenen die samen leren, samen werken en samenleven. Er wordt gewerkt in domeinen waarbij kinderen in verschillende leeftijdsgroepen bij elkaar zitten. Er zijn diverse werkplekken waar kinderen kunnen werken. Kinderen lopen stage en werken aan de hand van een gepersonaliseerd leerplan.

Procedure

De volgende stappen zijn ondernomen om de respondenten te werven. Allereerst zijn er inclusiecriteria opgesteld, zodat de steekproef representatief is voor de populatie. De inclusiecriteria zijn te vinden in bijlage 9. Vervolgens hebben contactpersonen van de vier IKC's respondenten geselecteerd. Zij hebben de kinderen en ouders benaderd om mee te doen aan dit onderzoek. Hiervoor is onder andere gebruik gemaakt van een informatiebrief en een toestemmingsformulier (bijlagen 5, 6, 7 en 8). Vervolgens heeft de onderzoeker alle kinderen en ouders benaderd voor een afspraak. De gesprekken zijn gevoerd in de maanden december 2019, januari 2020 en februari 2020. De gesprekken hebben plaatsgevonden op de locatie van het IKC, bij de respondenten thuis of in een horecagelegenheid. Met uitzondering van drie gesprekken (twee met kinderen en één met een ouder). Deze drie gesprekken zijn via Microsoft Teams, oftewel digitaal, gevoerd. De gesprekken waren verspreid over de dag. Er zijn gesprekken gevoerd in de ochtend, middag en avond. De gesprekken waren individueel (met uitzondering van één gesprek) en duurden ongeveer een uur; twee gesprekken waren aanzienlijk korter, omdat de respondenten zich vergist hadden in de tijd. De gesprekken zijn allemaal opgenomen met een audio-recorder.

Twee studenten van de opleiding Toegepaste Psychologie van de Hanzehogeschool Groningen hebben geholpen met het voeren van de gesprekken. Hiervoor heeft de onderzoeker de studenten eerst getraind in Storytelling. Daarnaast hebben de studenten de interviews geoefend met elkaar en met de onderzoeker. De studenten hebben elf gesprekken gevoerd, de onderzoeker vijftientig.

Instrument

Zoals eerder gezegd is in dit onderzoek storytelling ingezet. Er zijn door middel van diepte-interviews ervaringen verzameld en geanalyseerd in de vorm van verhalen van respondenten (Tesselaar & Scheringa, 2008). Door verhalen te vertellen brengen respondenten gebeurtenissen met elkaar in verband en verlenen hieraan betekenis. Wie luistert krijgt een kijkje in de belevingswereld van de verteller (Coulter, Michael & Pynor, 2007) en vergaart zo inzicht in ervaringskennis en gedragingen. Om de verhalen over hun IKC-tijd bij ouders en kinderen te ontlocken, is er een interviewleidraad opgesteld.

Het diepte-interview is gestart met vragen naar algemene gegevens, zoals naam, leeftijd, sekse, tijd op het IKC. Daarna zijn er algemene vragen gesteld over het leven, spelen en leren op een IKC. Er is bijvoorbeeld gevraagd om hun IKC-tijd een cijfer te geven en dit cijfer te onderbouwen met voorbeelden. Daarna bestond het interview uit kaartjes met daarop kenmerken¹ (de bouwstenen van een IKC) om daarmee de diepte in te kunnen gaan en verhalen te vangen.

Een aantal bouwstenen zijn samengevoegd in verband met tijdswinst en overlap. De volgende kenmerken zijn, na afstemming met de opdrachtgever, uiteindelijk overgebleven:

1. Gebouw;
2. Leef- en leergemeenschap (samen met visie, een team met verschillende professionals en het Kindcentrum als lerende gemeenschap);
3. Ouders en kinderen denken mee, doen mee en dragen bij (samenvoeging van ouders en kinderen denken en doen mee met elk kind doet mee, telt mee, draagt bij en leert);
4. Brede doelen en breed aanbod;
5. Leren op maat voor ieder kind (samenvoeging van leren op maat met een plek voor ieder kind);
6. Van jongs af aan, hele dag, hele jaar door (samenvoeging van jongs af aan en hele dag, hele jaar door);
7. Kindnabije hulp.

Per kenmerk hebben we gevraagd naar positieve en negatieve ervaringen en eventuele verschillen en overeenkomsten tussen het IKC en het voortgezet onderwijs. De interviewleidraad voor ouders en kinderen verschilden van elkaar. De kenmerken waren hetzelfde, maar de vragen verschilden. Zie voor de interviewleidraad van ouders bijlage 1 en voor de kaartjes met kenmerken voor ouders bijlage 3. Zie voor de instrumenten van de kind gesprekken bijlage 2 en 4.

Analyse

Om de data te analyseren zijn de interviews allereerst woordelijk getranscribeerd, met behulp van Amberscript, een online tool. Woordelijk transcriberen is transcriberen in een goedlopend verhaal, iedere 'euh' en 'uhm' worden achterwege gelaten. Woordelijk transcriberen is toepasselijk wanneer het onderzoek niet gaat over hoe iemand iets zegt, maar om wát diegene zegt (Dieste, 2019). Daarna

1) In dit onderzoek onderscheidden we de kenmerken van een IKC, maar scheiden we ze niet. Dit kan ook niet, aangezien het een samenhangend construct is (Slot & Leseman, 2019).

De eerste stap was het in kaart brengen van de achtergrondkenmerken van kinderen en ouders. De tweede stap was het selecteren, redigeren en anonimiseren van de verhalen uit de transcripten. Tegelijkertijd is er een codeboek ontwikkeld. Dit codeboek is deductief, waarbij de kenmerken van het IKC leidend zijn (zie bijlage 10 voor het codeboek). De kwalitatieve onderzoekscyclus van Hennink, Hutter & Bailey (2011) is gevolgd. Eerst is er open gecodeerd (hierbij hebben de fragmenten die over hetzelfde kenmerk gaan dezelfde code gekregen). De tweede stap was axiaal coderen, waarbij er is geordend. De verwante fragmenten zijn onder hetzelfde kenmerk ondergebracht (Baarda, 2014). Tot slot is gebruik gemaakt van selectief coderen waarbij er vanuit de samenvattende beschrijving (axiaal coderen) een hoger abstractieniveau is bereikt (Baarda, 2014). De intercoder-agreement werd gewaarborgd door als onderzoeksteam gezamenlijk te coderen. Er hebben drie kalibratiesessies plaatsgevonden en er zijn in totaal zes transcripten onafhankelijk van elkaar gecodeerd. Eerst hebben de onderzoekers twee transcripten gecodeerd en toen is er gekalibreerd. Vervolgens hebben de onderzoekers weer twee transcripten gecodeerd en is er opnieuw gekalibreerd. Uiteindelijk is bij twee transcripten de intercoder-agreement berekend en deze was 74%. Na de kalibratiesessie was de intercoder-agreement 100%. Uiteindelijk zijn de codes geclusterd tot werkzame factoren (positieve en negatieve ervaringen) voor kinderen en ouders per kenmerk. Werkzame factoren zijn wat kinderen en ouders zeggen dat zij plezierig en waardevol vinden.

Ethisch handelen

Onderzoekers hebben een belangrijke verantwoordelijkheid in het beschermen van de rechten en het welzijn van hun respondenten. Daarom is er gedurende dit onderzoek een aantal momenten geweest waarbij er ethisch verantwoorde keuzes zijn gemaakt. Per IKC zijn er contactpersonen benaderd voor participatie in dit onderzoek, zij hebben vervolgens ouders en kinderen benaderd. Die konden vervolgens vrijwillig aan dit onderzoek meedoen. Ouders hebben voor henzelf en voor hun kinderen een toestemmingsformulier getekend. Bovendien waren ouders en kinderen tijdens het onderzoek vrij om ieder moment aan te geven dat zij niet langer wilden meedoen. Daarnaast is er aan het begin van ieder diepte-interview verteld dat de gegevens van de respondent anoniem blijven en de privacy werd gewaarborgd. Dit is onder andere gebeurd door namen van respondenten nergens te documenteren en toestemming te vragen voor het maken van audio-opnames en het uitwerken van de fragmenten in

dit onderzoek. Tevens zijn de genoemde namen in de diepte-interviews in het transcript anoniem gebleven. De interviewers hebben allen een privacyverklaring getekend waarin zij aangeven de opgehaalde informatie niet te delen met anderen. De opnames, transcripten en ruwe data worden bewaard op de community. Dit is een online omgeving waar alleen de onderzoekers bij kunnen. Bovendien is er tijdens de diepte-interviews gecontroleerd op juistheid. De interviewer herhaalde constant het antwoord van de respondent en vroeg: ‘heb ik dat goed begrepen?’. Op deze manier werd er juiste informatie verzameld en legde de interviewer de respondent geen woorden in de mond, waardoor het welzijn van de respondent beschermd werd.

Respondenten

In totaal is er gesproken met achttien ouders en achttien kinderen. Dertien van de achttien ouders waren vrouwen en vijf mannen. Van de achttien kinderen die aan dit onderzoek hebben deelgenomen, waren er elf een meisje en zeven een jongen. Bij Laterna Magica is er gesproken met twee gezinnen (beide ouders en beide kinderen), een ‘paar’ (ouder en kind) en een ouder. Bij Mondomijn is er gesproken met twee ‘paren’ (ouder en kind), twee ouders en twee kinderen. Bij het Talent is er gesproken met vier ‘paren’ (ouder en kind). Bij Campus Columbus is er gesproken met drie ‘paren’ (ouder en kind(eren)) en een ouder. Zie Tabel 1 voor de verdeling over de IKC’s. Een aantal geplande gesprekken is door omstandigheden niet doorgegaan. Het gaat om drie gesprekken met kinderen (een kind van Mondomijn en twee kinderen van Laterna Magica) en een gesprek met een ouder van Laterna Magica. De redenen zijn ziekte en de gevolgen van het COVID-19 virus.

Tabel 1. Respondenten per IKC

	Laterna Magica	Mondomijn	Het Talent	Campus Columbus	Totaal
Ouders	6 ouders	4 ouders	4 ouders	4 ouders	18 ouders
Kinderen	5 kinderen	4 kinderen	4 kinderen	5 kinderen	18 kinderen
Totaal	11 respondenten	8 respondenten	8 respondenten	9 respondenten	36 respondenten

Algemene gegevens respondenten

Bij elk diepte-interview zijn er algemene gegevens verzameld van de respondenten met als doel om inzicht te krijgen in de representativiteit van de steekproef ten opzichte van de populatie. Zie Tabel 2 voor een overzicht.

Tabel 2. Algemene gegevens respondenten

	Ouders (n = 18)	Kinderen (n = 18)
Leeftijd (range)	37- 52 jaar	12- 15 jaar
Etniciteit	Nederlands (n=16) Frans/Israëliisch (n=1) Amerikaans (n=1)	-
Taal die thuis gesproken wordt	Nederlands (n=18)	-
Tweede taal die thuis gesproken wordt	Frans (n=2) Deens (n=1)	-
Gezinssituatie	Niet in een relatie (n=2) In een relatie (n=16) • samenwonend (n=15) • niet samenwonend (n=1) • samengesteld gezin (n=3)	-
Gezinsgrootte	1 kind (n=1) 2 of meer kinderen (n=17) waarvan onder andere Stiefkinderen (n=1) Pleegkinderen (n=1)	-
Opleidingsniveau (hoogst genoten) ²	MBO (n=3) HBO (n=6) WO (n=8) Onbekend (n=1)	Vmbo-KB (n=2) Vmbo-TL (n=1) Vmbo/Havo (n=3) Havo (n=1) Havo/Vwo (n=1) Vwo (n=10)
Aantal uren betaald werk per week	29,68 uur (gemiddelde) 16 tot 40 uur (range)	

2) Bij kinderen gaat het om het advies + niveau voortgezet onderwijs waar zij nu op zitten

Per IKC zijn de niveaus als volgt verdeeld. Bij het Talent is het drie keer vwo en een keer vmbo/havo. Bij Laterna Magica volgen alle vijf de kinderen vwo. Bij Campus Columbus volgen twee kinderen vmbo-kader beroeps, een kind vmbo/havo, een kind havo/vwo en een kind vwo. Bij Mondomijn volgt een kind vmbo theoretische leerweg, een kind vmbo/havo, een kind havo en een kind vwo. De verdeling van de niveaus is bij Het Talent en Laterna Magica minder divers dan bij Campus Columbus en Mondomijn. In Tabel 3 staan de algemene gegevens van ouders en kinderen die betrekking hebben op het onderwijs.

Tabel 3. Algemene gegevens respondenten – onderwijs

	Ouders (n = 18)	Kinderen (n = 18)
Aantal kinderen op het IKC	2,17 kinderen (gemiddelde) 1-4 kinderen (range)	-
Aantal jaren op het IKC	6,58 jaar (gemiddelde) 2 tot 8 jaar (range) ³	
Aantal jaren op het VO	2,08 jaar (gemiddelde) 1 tot 4 jaar (range)	
Gebruik voorzieningen IKC	School (n=18) Naschoolse/buitenschoolse opvang (n=7) Peuterspeelzaal (n=4)	-
Betrokkenheid op het IKC	Gering betrokken (n=4) Betrokken (n=11) Behoorlijk betrokken (n=4)	Wel in de kinderraad (n=2) Niet in de kinderraad (n=16)

3) Twee jaar wordt gezien als lang genoeg om brede ervaring te hebben opgedaan op het IKC.

The background of the slide features a dark purple color with visible horizontal brushstroke textures. On the left side, there are several overlapping, organic, pinkish-red shapes that resemble liquid droplets or cells. The title text is positioned in the upper right area of the slide.

Hoofdstuk 3. Resultaten

Dit hoofdstuk gaat over de ervaringen van kinderen en ouders met het leven, leren en spelen op een IKC. Eerst gaan we in op de redenen en verwachtingen van kinderen en ouders. Daarna op het algemene oordeel van de kinderen over hun IKC-tijd. Vervolgens beschrijven we per kenmerk de positieve en negatieve ervaringen van de kinderen en nuanceren dit met de verhalen van ouders.

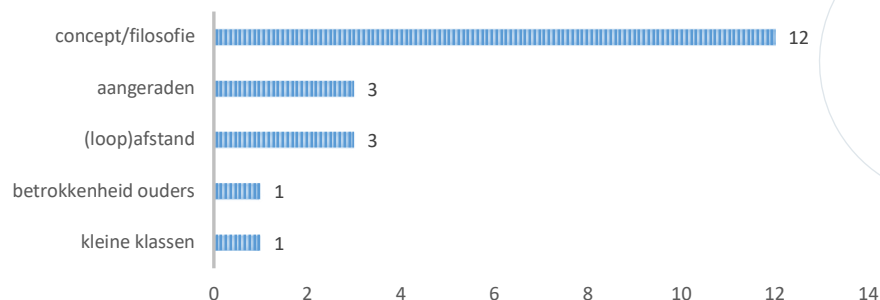
Redenen & verwachtingen

Aan ouders is gevraagd waarom zij gekozen hebben voor een IKC. Ouders konden meerdere redenen opgeven. Twaalf keer hadden ouders voor een IKC gekozen vanwege de visie op ontwikkelen en leren. De voorbeelden die ouders daarbij gaven zijn onder andere de nieuwe kijk op het leren, de aandacht die er is voor het kind en zijn welzijn, de verticale leeftijdsgroepen en het natuurlijk of ontwikkelingsgericht leren: *“Dat was voor mij de filosofie die erachter zat. Die was voor mij volkomen helder, hele kind zien (ouder D5). Het feit dat je kind echt gezien wordt voor wie het is. En mag, zich mag ontwikkelen, wel wordt uitgedaagd, dus het is niet volgend. Maar heel erg, nou oké, wat past bij jou? En de manier waarop met kinderen gesproken wordt is prettig.” (ouder C4)*

4) De quotes zijn spreektaal, dit hoort bij de methode storytelling.

Drie keer is het IKC aangeraden door vrienden of familie. Drie keer hadden ouders voor het IKC gekozen vanwege de (loop)afstand. De betrokkenheid van ouders en de kleine klassen werden één keer als reden genoemd om voor een IKC te kiezen. Tevens gaven vier ouders aan dat zij de overstap vanuit een andere basisschool naar het IKC hebben gemaakt. De redenen van ouders waren de communicatie vanuit school die niet goed was, minder goede leerkrachten of onderwijs dat niet aansloot bij het kind. Zie voor een overzicht Grafiek 1.

Grafiek 1. Reden van ouders om te kiezen voor een IKC.

Aan zowel kinderen als ouders is gevraagd wat hun verwachtingen van een IKC waren en of deze verwachtingen zijn uitgekomen. Zeven kinderen en zeventien ouders hebben iets verteld over hun verwachtingen. De meeste kinderen hadden van te voren geen verwachtingen. Eén kind had van te voren verwachtingen over de manier van werken (samenwerken, geen vast lokaal). Deze verwachting is uitgekomen.

Over het algemeen hadden ouders van te voren verwachtingen. De verwachtingen van ouders overlappen met de redenen waarom ouders hadden gekozen voor een IKC: het kind zien, kinderen die plezier hebben, leren op maat en eigenaarschap/ verantwoordelijkheid bij het kind: *“Ik had in het begin, eigenlijk precies zoals het is, hij kan zichzelf zijn en dat hij gezien wordt, dat was wel mijn eigen verwachting.”* (ouder D3)

“Het allerbelangrijkste voor mij was dat mijn kinderen happy waren en dat heb ik absoluut zien gebeuren.” (ouder D6)

Twee ouders hadden geen verwachtingen en één ouder heeft geen idee of hij van te voren verwachtingen had: Nee, eigenlijk niet zo heel veel. *“Nee. Ze zeiden wel, we doen het anders. Maar daar had ik niet een positief of negatieve verwachting bij.”* (ouder A8)

Over het algemeen zijn de verwachtingen van ouders uitgekomen.

Waardering IKC-tijd

Aan kinderen en ouders is gevraagd of zij hun ervaringen tijdens de IKC-tijd van hun kind konden uitdrukken in een cijfer tussen de 1 en 10. Een 1 staat voor een onvoldoende/niet leuk en een 10 staat voor goed/heel leuk (zie voor een overzicht van de cijfers Tabel 1).

Over het algemeen zijn kinderen heel tevreden en gaven zij hoge cijfers en positieve onderbouwingen. De tijd op het IKC was voor kinderen fijn, leuk en gezellig. De achttien kinderen gaven gemiddeld een 8,28 voor hun tijd op het IKC. De cijfers lopen van een 7 tot en met een 9,5. Kinderen gaven als onderbouwing voor hun cijfer de volgende redenen: de manier van werken (workshops, zelfstandig),

de hulp die ik kreeg, de indeling van de klassen en omdat je op je eigen tempo mag werken: *‘Het was heel fijn hoe daar in het algemeen, ja, les wordt gegeven, eigenlijk. Dus je had niet al die vaste tijden zoals nu op middelbare school bijvoorbeeld. Je had workshops waar je voor kon aanmelden. Het was heel gevarieerd en heel zelfstandig. En ik vond het wel fijn om te leren. Ik had het nooit, echt, tegenzin om naar school te gaan of zo.’* (Kind B2)

Bij de vraag wat minder fijne elementen waren, moesten kinderen soms zoeken naar argumenten. Redenen waarom kinderen het geen tien gaven is omdat school sowieso niet perfect is, omdat het soms wat moeizamer ging of vanwege een minder periode (pesten): *‘Ik heb heel veel genoten maar ik heb vroeger geweest dat ik werd buitengesloten en dat is minder leuke periode.’* (Kind C6)

Twee kinderen noemen expliciet in hun gesprek hoe bijzonder hun school eigenlijk is in vergelijking met andere basisscholen: *‘Hoe het ging, dat het heel anders was dan andere scholen. Eigenlijk kom je daar nu pas achter dat je dacht dit is gewoon een school. Maar eigenlijk is het een hele rare school voor anderen. Voor andere kinderen zeg maar die op andere scholen zitten. Dat vind ik wel leuk dat het helemaal anders is, eigen dingen. Bijvoorbeeld hoe het werkt met al die units en dat je een stamgroep hebt. Dat je zelf mag kiezen wat je wil doen. Dat je niet gewoon in een lokaal zit met je klas de hele dag door met dezelfde leraar, hetzelfde vak geeft.’* (Kind B11)

‘Het IKC is gewoon heel, ja heel bijzonder volgens mij. Dat je zeg maar echt, je krijgt echt gewoon de vrije keuze en je mag echt zelf weten wat je wilt doen.’ (Kind B6)

Van vier ouders ontbreekt er een cijfer: wel gaven zij in de interviews als antwoorden: ‘heel fijn’ of ‘hartstikke leuk’. De overige veertien ouders gaven net als de kinderen een hoog cijfer voor de tijd op het IKC: gemiddeld een 8,39. De cijfers lopen van een 7 tot en met een 9,5. Aan de ouders is ook gevraagd welk cijfer zij dachten dat hun kind zou geven voor hun tijd op het IKC. De ouders dachten een cijfer tussen een 6,5 en een 10 met een gemiddelde van 8,28. Ouders vonden het IKC fijn, gaf een warm gevoel, leuk, waren tevreden, positief, hebben soepele ervaring en waren gelukkig met de keuze. Als redenen gaven ouders aan dat hun kind is opgebloeid op het IKC, dat hun kind gelukkig was op het IKC, de sfeer was goed (veilig, veel lol), de manier van werken beviel (individueel kijken, vrijheid voor kinderen, onderwijsconcept), kinderen hebben de dingen geleerd die van belang zijn en het IKC

ging mee met de tijd en het team: *“Toen zijn we hier terechtgekomen op het IKC en hier heeft hij eigenlijk zichzelf weer helemaal teruggevonden, echt zichzelf kunnen ontplooiën op de manier dat hij zelf wilde.”* (ouder D3)

“Hij ging eigenlijk altijd zonder mopperen naar school. Ik denk niet zozeer dat er, puur omdat hij daar leert dat hij dat leuk vond, maar wel de vrijheid en ruimte die hij kreeg om meer te doen. Ook om vrienden te zien, buiten te spelen, sporten, dat soort zaken allemaal.” (ouder A8)

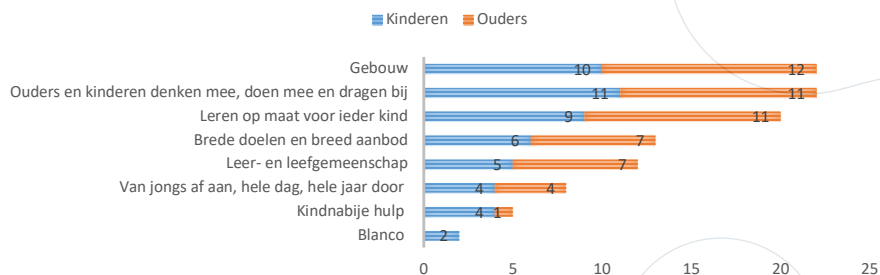
Ouders die meer kinderen op het IKC hadden, gaven aan dat het cijfer verschilt per kind. Daarnaast denken ouders dat hun kinderen een lager cijfer zouden geven omdat ze onderschatten dan wel onderwaarden wat ze allemaal hebben geleerd op het IKC. Waarom ouders geen tien gaven is omdat school niet altijd leuk is, de afstand (reistijd), omdat er soms meer is aangeboden dan de organisatie aankon, doordat bepaalde periodes het cijfer hebben beïnvloed (zorg, pesten) en ze zich afvragen of hun kind wel alles heeft geleerd.

Tabel 1. Cijfer voor de tijd op het IKC (n=36)

	Kinderen (n=18)	Ouders (n =14)	Ouders voor hun kinderen (n=18)
Cijfer (gemiddelde)	8,28 (SD=0.65)	8,39 (SD=0.65)	8,28 (SD=0.95)

De zeven kenmerken

Kinderen en ouders is gevraagd om de kaartjes met daarop de kenmerken van het IKC te ordenen in volgorde van belangrijkheid en hier een top 8 van te maken. In Grafiek 2 staat de optelsom van hoe vaak een kenmerk voorkwam. Voor een overzicht van welke kenmerken door ouders en kinderen als eerst, tweede en derde gekozen werden, zie bijlage 12.

Grafiek 2. Top 8 van ouders en kinderen (n = 36)

Er is gevraagd aan kinderen en ouders of zij kaartjes niet herkenden of niet vonden passen bij een IKC. ‘Leef-, speel- en leefgemeenschap’ werd twee keer niet herkend (één keer door een ouder en één keer door een kind). ‘Ouders en kinderen denken mee, doen mee en dragen bij’, ‘Van jongs af aan, hele dag, hele jaar door’ en ‘kindnabije hulp’ werd één keer niet herkend door een kind. ‘Brede doelen en breed aanbod’ werd één keer niet herkend door een ouder.

Ervaringen kenmerken

Hieronder beschrijven we per kenmerk vanuit het perspectief van kinderen hun verhalen over hoe ging het eraan toe op het IKC (beschrijving) en wat hun positieve of negatieve ervaringen hiermee waren (beoordeling). Een ervaring is als negatief gecodeerd als de situatie duidelijk negatief beschreven is, als iets niet aanwezig is wat wel aanwezig had moeten zijn of als het negatieve emoties oproept. Een ervaring is gecodeerd als positief als de situatie duidelijk positief is, als er iets wel aanwezig is of als het positieve emoties oproept. Als een ervaring geen emoties oproept dan is het een neutrale ervaring. De verhalen van de ouders nemen we mee waar zij de ervaringen van kinderen onderstrepen of juist nuanceren. We hebben de verhalen van ouders alleen meegenomen als het door verschillende ouders van minimaal twee IKC’s genoemd werd.

Het kenmerk Gebouw

Het kenmerk Gebouw betreft onderwerpen die te maken hebben met het leven, leren en spelen in de binnen- en buitenruimtes, de inrichting van het gebouw in units en de afstand van huis tot het IKC. Het gaat om de volgende codes: gebouw, favoriete plek en minst favoriete plek. In Tabel 1 een overzicht van het aantal uitspraken van kinderen.

Tabel 1. Aantal uitspraken van kinderen over het gebouw

	Neutrale ervaringen	Positieve ervaringen	Negatieve ervaringen
Gebouw	10	19	0
Favoriete/ minst favoriete plek	17	0	0

Beschrijving van het gebouw door de ogen van kinderen

Gebouw

Het merendeel van de kinderen benoemt de variatie in ruimtes die het IKC biedt. Elk kind heeft een eigen unit, bestaande uit een gezamenlijk deel en kleinere werk- en instructieruimtes; daarnaast zijn er gemeenschappelijke ruimtes, zoals de aula en de gymzaal. Voor de meeste kinderen is het IKC dichtbij huis, op loop- of fietsafstand.

Favoriete en minst favoriete plek

De kinderen hadden verschillende favoriete en minder favoriete plekken. Favoriete plekken van kinderen waren onder andere: het taal- en stiltedomein, de gymzaal, de buitenruimtes, de bibliotheek en de eigen klas. Dit zijn favoriete plekken aangezien je daar mocht samenwerken, praten, het was daar gezellig of het zat lekker of je kon er lekker lezen na het werken: *“Omdat, daar zijn een heleboel boeken, het zijn allemaal kinderboeken maar er staan ook boeken voor wat oudere kinderen en er staan allemaal kasten en het is daar heel licht en het is aan het eind van de gang dus dat is ook wel leuk, dat vind ik gewoon een heel gezellig plekje.”* (kind C5)

Wat voor het ene kind de meest favoriete plek is, is dat voor het andere kind niet. Kinderen noemden als minst favoriete plekken het rekendomein, het stiltedomein, het theater, de gymzaal of andere units. Redenen zijn omdat je daar dingen moest doen die kinderen niet leuk vonden (gym, dansen), omdat je daar stil moest zijn of omdat je daar niet mocht samenwerken: *“Ik denk het rekendomein. Want daar was het toch heel veel stil en toch minder bij elkaar zitten en zo. En het zat ook vaak heel vol, dus dat was ook altijd echt zo: Oh, we moeten wel opsplitsen en zo.”* (Kind D2)

Positieve ervaringen met het gebouw

De kinderen vonden dat het gebouw er anders uitziet dan een reguliere school met vaste klaslokalen en zonder gymzaal. Ze vonden het een open maar ook groot gebouw dat door de indeling toch overzichtelijk, persoonlijk en gevarieerd is: *“Ja, ik heb het kaartje Gebouw wel gekozen omdat het best wel een grote school vindt en je hebt twee gymzalen, de lokalen zijn heel anders ingedeeld dan andere scholen en er zijn natuurlijk ook andere scholen die naar onze gymzaal komen en dat vind ik wel leuk.”* (kind C5)

Kinderen vonden het heel fijn dat het gebouw gevarieerde ruimtes heeft en dat ze zelf mochten kiezen waar ze gingen werken (wat de autonomie van kinderen bevordert): *“Ik vind het heel fijn dat er heel veel verschillende ruimtes hebben. Dat je ook zelf veel meer ruimte hebt om ook te kiezen waar je wilt kiezen.”* (kind D2)

Wat hierbij aansluit is dat kinderen vonden dat de verschillende ruimtes goed aansluiten bij het aanbod, en dat het geen echte klaslokalen zijn maar open ruimtes: *“Je (...) had bijvoorbeeld het leesatelier, daar waren allemaal kussens en dan had je het rekenatelier, daar zat dan de reken juf en daar kon je dan gaan zitten als je rekenhulp nodig had en het taalatelier enzovoort, dat was altijd wel leuk.”* (kind C5)

Negatieve ervaringen met het gebouw

Er waren geen negatieve ervaringen van kinderen als het gaat om het gebouw.

Ouders over het gebouw

Ouders herkenden de mogelijkheden die het gebouw biedt. Ouders zijn wat preciezer in wat er in het gebouw dan zo passend is: *“Mooi dat je een binnentuin kan hebben voor de kleinsten, maar ook daarbuiten, dat je juist ruimte hebt voor de grotere. Ook echt gewoon het hele park tot hun beschikking hebben is natuurlijk geweldig en natuurlijk de wisselwerking van de kinderen ook met de kleintjes dat ze stage kunnen lopen in de babygroep. Dat ze daarbij kunnen helpen en andersom. Dat die wisselwerking er is tussen al die leeftijden en groepen doordat je samen in één gebouw zit. Dat je een keuken kan hebben omdat je de buitenschoolse activiteiten ook of de naschoolse activiteiten ook aanbiedt.”* (ouder B1)

Ouders vonden dat het gebouw verschillende mogelijkheden heeft passend bij het concept: *“Ik vind het gebouw echt heel geschikt voor de manier van onderwijs geven. Ze hebben daar echt goed over nagedacht. De inrichting van units, de kleinschaligheid die het uitstraalt, de verschillende soorten werkplekken die je in de unit hebt, waardoor je verschillende soorten werkzaamheden ook in 1 ruimte kan combineren.”* (ouder A4)

Ouders waarden het dat het kind centraal staat in het gebouw: *“Dus je hebt je klas en met klas beweeg je ook door de school heen, in plaats van dat je je unit hebt waarin de leraren over jou heen bewegen.”* (ouder A4)

Ouders hadden in tegenstelling tot de kinderen wel een aantal negatieve ervaringen met het gebouw. Het gaat zowel om de binnen- en buiten ruimtes. Er is weinig tot geen groen op het speelplein en sommige IKC's hebben geen stilte/concentratieruimtes. Als je op deze manier onderwijs wil organiseren is een stilteruimte van belang: *“Wat ik zelf wel lastig vind, is ook de concentratieruimte [...] Omdat alles in één klaslokaal is en je wil echt rustig geconcentreerd werken, dat lukt daar moeilijker. Dat hebben ze gelukkig nu wel verbeterd. Dus het is wel zo dat dat, dat ze wel wat stilteruimtes gemaakt hebben, maar dat was in het begin, dat was er niet altijd. Maar ik zou ook echt pleiten voor een echte stilteruimte.”* (ouder A8)

**Het kenmerk Leef-, speel- en leergemeenschap
(inclusief kinderen en ouders denken mee, doen mee en dragen bij)**

Het kenmerk Leef-, speel en leergemeenschap betreft de onderwerpen die gaan over de vraag hoe het is om onderdeel te zijn van een gemeenschap van leeftijdgenoten, professionals en ouders, over sfeer, in hoeverre het kind zich welkom en gezien voelt, over de onderlinge relaties, de ruimte voor kinderen en ouders om bij te dragen en over groepsindeling. Het gaat om de volgende codes: open en veilige sfeer, groepsindeling, relaties (met leeftijdsgenoten, relaties tussen kinderen en personeel en relaties tussen ouders en personeel), kinderparticipatie en ouderparticipatie. In Tabel 2 een overzicht van het aantal uitspraken van kinderen.

Tabel 2. Aantal uitspraken van kinderen over leef-, speel- en leergemeenschap

	Neutrale ervaringen	Positieve ervaringen	Negatieve ervaringen
Open en veilige sfeer	10	16	9
Groepsindeling	7	4	2
Relaties	30	27	10
- Tussen kinderen onderling			
- Tussen kinderen en personeel			
Kinderparticipatie ⁵⁾	12	7	0
Ouderparticipatie	11	9	0

5) Niet ieder IKC heeft een kinderraad.

Beschrijving van de gemeenschap door de ogen van kinderen

De kinderen gaven aan dat er op het IKC een open en veilige sfeer heerste. Dat zit in algemene dingen als de ruimte voor ieder kind om er te mogen zijn, in bejegening en respect, maar ook in specifieke dingen zoals aandacht voor bijvoorbeeld pesten. Kinderen hebben vertrouwde relaties opgebouwd met leeftijdgenoten, en met de verschillende medewerkers op het IKC. Ondanks het feit dat kinderen met meerdere medewerkers te maken kregen, bleek er sprake te zijn van continuïteit in relaties, van vaste gezichten en stabiele relaties.

Open en veilige sfeer

“Nou, de kinderen waren gewoon aardig tegen elkaar. En er was niet zo vaak ruzie of zo in de klas.” (kind C7) Kinderen gaven aan dat iedereen zichzelf mag zijn en gepaste aandacht krijgt; iedereen is speciaal: *“Je hoeft niet speciaal te zijn om aandacht te krijgen.” (kind B4)*

Groepsindeling

Kinderen werden ingedeeld in stamgroepen⁶ en units. Dit betekent dat je een groep hebt (stamgroep) binnen een groep (unit). In de stamgroep en in de units zitten kinderen van verschillende leeftijden. Kinderen hebben een vaste mentor. Elke dag starten de kinderen met hun stamgroep: *“Je hebt allemaal verschillende units [...] En in een unit heb je dan weer 4 stamgroepen, en die hebben allemaal een eigen kleur. Naar die lokalen mag je dan, en dan zijn in al die lokalen zijn de verschillende dingen die je kan doen.” (kind B11)*

6) Kinderen noemen stamgroepen ook klassen.

Relaties

Er was voldoende ruimte voor kinderen om relaties met leeftijdsgenoten op te bouwen: *“Er zijn veel leuke dingen gebeurd het was vooral met mijn vrienden omgaan. Dat kon je ook wel spelen.” (kind A5)*

De kinderen gaven aan dat zij te maken hebben met verschillende medewerkers op een IKC, zoals meerdere medewerkers (juffen of meesters), stagiaires en/of vakleerkrachten met een bepaalde expertise (o.a. koken, dans, drama): *“Voor de rest hadden we eigenlijk gewoon alle juffen en meesters die in de school waren.” (kind D2)*

“Je had verschillende leerkrachten die in een unit werken. En eentje die geeft dan veel spelling en de ander geeft dan weer veel rekenen. Maar ze doen dan ook nog workshops tussendoor. Bijvoorbeeld mijn coach deed ook veel met drama en theater workshops geven en dat soort dingen. Ik vond dat wel leuk. Je kende eigenlijk veel meer mensen.” (kind B11)

De kinderen gaven aan niet met alle medewerkers een klik te hebben. Dit ligt aan het geduld, de expertise en de soort opdrachten en/of werkvormen: *“De ene juf is denk ik toch wel wat chiller, die kwam met leukere opdrachten in mijn ogen, zoals tekenen, knutselen. Dat was bij wiskunde zo, moesten we weleens met van die stokjes gebouwen maken, of met kaartjes kaartenhuisjes bouwen, of dingen tekenen in wiskunde en dan kijken wat er wiskunde aan was.” (kind C8)*

Kinderparticipatie

Het IKC bood kinderen verschillende mogelijkheden om te participeren. Kinderen werden bijvoorbeeld uitgenodigd om via de kinderraad mee te denken over de vormgeving van het speelplein of om mee te helpen bij vrijwillige onderdelen zoals voorlezen bij kleuters of helpen bij de feestcommissie: *“Er was een juf die zag dat ik en een ander meisje heel goed konden lezen. Toen zaten we in groep 3 of 4 denk ik. Toen zei ze: ‘oh willen jullie misschien de kleuters voorlezen?’ en toen zeiden we: ‘oh ja dat is leuk’. Dat deden we dan op vrijdag en de rest van de week gingen we oefenen in het boek. Op vrijdag gingen we voorlezen als zij aan het eten waren. Dat vond ik altijd wel heel leuk.” (kind C5)*

De meeste IKC's hebben of een kinderraad of een ideeënbus waar kinderen hun ideeën kwijt konden. *“Maar het was gewoon dat ik, dat als je wel iets had, dan had je altijd de ideeënbus of zo. En dan kon je een briefje opvouwen en dan kon je dat in die bus stoppen en dan gingen ze dat dan allemaal lezen en ja, ik vond dat gewoon, ja dat was best wel. Het was niet moeilijk en ze probeerden dat ook echt een soort van te bevorderen dat je met eigen ideeën kwam en dat je hun hielp op nieuwe ideeën wat er anders kon bijvoorbeeld [...] Volgens mij werd er wel echt iets aan gedaan. Tenminste, af en toe volgens mij wel.” (kind B6).*

Er is ook met kinderen gesproken die geen behoefte hadden om mee te doen aan vrijwillige onderdelen.

Ouderparticipatie

De voorbeelden die kinderen gaven als het gaat om de betrokkenheid van hun ouders bij het IKC zijn meegaan met excursies, helpen bij de bibliotheek, mee op kamp, voorlezen, meedenken in de denktank of het geven van gastlessen. Ook komen ouders op school voor het meedoekwartier, voor portfoliopresentaties van hun kinderen en/of gesprekken met de leraar. *“Ouders kunnen vaak meehelpen. Bijvoorbeeld bij een excursie kunnen ouders dus meegaan. Je hebt ook speciale hulp ouders die deden heel vaak mee.” (Kind A5)*

Positieve ervaringen met de leef-, speel en leergemeenschap

Open en veilige sfeer

De kinderen voelden zich thuis en veilig op het IKC. De medewerkers zijn aardig en er wordt niet/nauwelijks gepest: *“Ik vond het echt een leuke school. Iedereen was aardig.” (kind B11)*

Kinderen ervoeren dat ze mogen zijn wie ze zijn en dat is een fijn gevoel: *“Ik vond dat je echt helemaal jezelf kon zijn en niemand die je dan iets ging zeggen of zo, dat het raar was of zo. En ja, dat vond ik zeker een fijn gevoel.” (kind D8)*

Het was fijn dat er veel ruimte is voor interactie tussen leeftijdsgenoten (samenwerken, chillen, praten) en kinderen hebben ook vriendschappen opgebouwd met kinderen uit andere units: *“Ik had ook vriendinnen en die zaten in groep 6 als ik in groep 7 zat. Of in groep 8 terwijl ik in groep 7 zat. Dus je had veel leeftijden.” (kind B6)*

“Ik weet niet hoe dat zit op andere scholen maar hier kon je ook heel vaak samenwerken met je vrienden. Je kunt eigenlijk bijna altijd bijvoorbeeld samen rekenen op spelling bijvoorbeeld kun je elkaar helpen. En dan kan je ondertussen dus wel een beetje praten.” (kind A5)

Kinderen op het IKC voelden zich gekend: Ze geven je op het IKC ook gewoon heel veel aandacht, dat voelt gewoon heel erg fijn (kind C6). Ze merken nu op het voortgezet onderwijs dat er veel minder persoonlijk contact is. De kinderen kennen niet alle docenten op het voortgezet onderwijs en de directeur hebben ze nog nooit gezien. Dit gebeurde op het IKC wel.

Groepsindeling

De groepsindeling (onder andere het gebruiken van kleuren voor units) en de gemengde leeftijdsgroepen ervaaarden kinderen als fijn en overzichtelijk: *“De indeling van kinderen dat je de werkwijze dat vind ik wel fijn. Dat je niet alleen met kinderen van je eigen leeftijd zit maar ook met kinderen die een half jaar jonger zijn of een half jaar ouder, dat vind ik wel fijn want dan zie je ook wel andere kinderen en niet alleen maar kinderen van je eigen leeftijd.”* (kind C5)

Wel gaven de kinderen aan dat ze het nu ook heel leuk vinden om met leeftijdsgenoten in een klas te zitten op het voortgezet onderwijs.

Relaties

Medewerkers worden aardig gevonden als je er mag kletsen. Kinderen ervaren nu op het voortgezet onderwijs dat docenten strenger zijn. Zo is te laat komen erger, mag je minder praten tijdens de lessen en er wordt meer straf gegeven.

Op een IKC hadden verschillende medewerkers verschillende expertises die ze kunnen inzetten in de lessen. Kinderen ervaaarden het als fijn dat je op het IKC vakleerkrachten hebt. Dit zorgt voor variatie: *“Dat ieder vak eigenlijk een eigen leerkracht had zeg maar. Met kunst had je, ja iemand en met gym had je ook een aparte leerkracht voor gym. Dat vond ik leuk. Je hebt niet één juf die, waar je een beetje gek van wordt, die dan de hele tijd tegen je aan staat te praten van wat je moet doen. Maar dat er gewoon variatie is. Dat iedereen anders is.”* (kind D1)

Kinderen ervoeren de continuïteit als fijn. Jarenlang omgaan met dezelfde medewerkers zorgt ervoor dat medewerkers het kind goed kennen: Je kent die leerkrachten heel lang. En dat is wel heel fijn. [...] je schept wel een band met leerkrachten natuurlijk. Door de jaren heen, dus dat is wel fijn (kind B2). Een vaste, vertrouwde, bereikbare mentor die het kind goed kent, vonden kinderen fijn: *“Dat was gewoon een hele aardige mentor. En zij heeft mij zeg maar geholpen dat ik mijn niveau kon krijgen en naar de school kon gaan die ik wou.”* (Kind C8)

Kinderparticipatie

Kinderen vonden het leuk om actief mee te denken en mee te helpen binnen het IKC. Er was hierdoor variatie in hun dag en ze werden uitgedaagd. Kinderen vertellen dat ze hebben geholpen bij het kinderdagverblijf, hebben voorgelezen bij de kleuters, hebben meegedacht over de speelplaats of hebben iedereen aangedragen voor de kinderraad.

Ouderparticipatie

Kinderen vonden het over het algemeen leuk als hun ouders op school kwamen helpen: *“Hij is toen een keertje met een soort van natuurmuseum mee geweest en dat vond ik wel heel leuk.”* (kind C5)

Kinderen vonden het leuk als ouders op school komen tijdens het meedoekwartier of portfoliopresentaties. Het is leuk, fijn en het werkt motiverend voor ze: *“Het meedoe-kwartier. Dan mogen ouders meehelpen met werken en kijken hoe het hier is. Dat is iedere dag [...] alle ouders konden komen en dan, je hebt een vaste tafel en dan kan je gewoon aan je werk. [...]. En dan kunnen ze helpen of zo, aan je weektaak. Dat is heel leuk.”* (kind C7)

Gesprekken met ouders erbij vonden kinderen ook prettig, omdat ouders daardoor hun kind beter begrijpen omdat ze weten wat je doet.

Negatieve ervaringen met de leef-, speel en leergemeenschap

Open en veilige sfeer

Er waren ook kinderen die zich niet gekend hebben gevoeld op het IKC: *“Soms dan wisten ze ook niet wie, wie was. Dan zat iemand zo met een kaartje en die hing ie dan terug, omdat ie niet wist wie het was.”* (kind D1)

“Dat klinkt heel dom of zo maar als je er gewoon allemaal. Je zou zeggen in een kring of zo met een vinger opsteken dan werden die mensen altijd gekozen.” (kind A2)

Ook was er geen garantie dat de sfeer altijd goed is. Dit kwam onder andere door de komst van nieuwe kinderen, zo nu en dan werd er gepest en kinderen die zich bemoeien met elkaars werk of tempo van werken.

Relaties

Er zit een verschil tussen leerkrachten qua klik, hoe streng ze zijn en/of hoeveel controle ze hadden:

“In de onderbouw hadden we juf ... En die was heel lief. En niet echt, ja niet streng, niet dat ze niet de klas controle kon houden, maar die was gewoon niet, ja niet streng, ik weet niet. En juf ..., dat was dan groep 5, dus dan ging je van onderbouw naar bovenbouw. En dan kregen we juf ... en die was heel streng. Die was gewoon streng en die was gewoon wat minder.” (kind B6)

Eén kind vraagt zich af of het IKC bij ieder kind past: *“Uiteindelijk was, zeker een kwart van mijn klas wel waarvan ik dacht, jullie horen hier niet thuis, op deze school. Jullie zijn, of te slim, of, of jij hebt iets waardoor je daar meer hulp voor nodig hebt, maar dat kan deze school je niet geven.”* (Kind C8)

Er waren geen negatieve ervaringen van kinderen als het gaat om de groepsindeling, kinderparticipatie en ouderparticipatie.

Ouders over de leef-, speel- en leergemeenschap

Ouders herkenden de open en veilige sfeer waar kinderen erkend en herkend worden: *“Ik vond het heel fijn dat de mentor echt oog voor hem had. Ook hem leerde reflecteren op zichzelf, maar ook echt heel goed zag wat hij kon en waar hij nog aan moest werken, maar ook aan hem leerde om het zelf te zien zeg maar wat voor dingetjes hij nog moest ontwikkelen.”* (ouder D3)

Ouders waarderen daarnaast de groepsindeling. Ze vonden met name de kleinschaligheid prettig:

“Je hoeft niet zozeer naar andere units toe, dus je hebt eigenlijk je mini omgeving in de hele omgeving. En dan is het theater en de tuin zijn misschien gemeenschappelijk ruimtes. Wat de verbinding legt met alles, maar voor de rest zit je echt in je eigen mini schooltje. Dat vind ik ook wel leuk.” (ouder B10)

Ouders herkenden dat er veel ruimte is voor de relaties met leeftijdsgenoten en vonden het waardevol dat kinderen leren omgaan met diversiteit (leeftijden, niveaus): *“Wat ik ook heel prettig vind, is dat, wel heel erg wennen hoor, maar dat het gewoon een afspiegeling is van een, de maatschappij zeg maar. Dus niet alleen maar leeftijdsgenoten, maar en ook niet alleen mensen die op hetzelfde niveau zitten, die daar eigenlijk door elkaar heen wat oudere, jongere helpen, altijd mensen die, kinderen moet ik zeggen, die beter in een bepaald vak, anderen ook helpen. Dus dat vind ik echt heel mooi concept.”* (ouder A8)

In de gesprekken met ouders kwam naar voren dat zij de kwaliteiten van de directeur enorm belangrijk vinden en waarderen. De directeur is een belangrijke kracht in een IKC als het gaat om visie, cultuur, het opbouwen en aansturen van een interprofessioneel team en het denken in oplossingen: *“Je hebt ook dingen die ontastbaar zijn, de cultuur dat soort zaken meer, en dat geeft ook aan waarom neem je de mensen aan die je aanneemt en hoe doe je dat en die cultuur die hier heerst, het onzichtbare deel is wel heel erg Mondomijn. Dat is iets waar je bewust van moet zijn, dat dat wel deel is van het succes.”* (ouder D5)

Eveneens waardeerden de ouders de kwaliteiten van het team; hoe hard zij werken, hoe ze met elkaar samenwerken en dat ze zich kwetsbaar durven op te stellen: *“Omdat ze zijn er al als je je kind brengt en als je je kind gaat ophalen, dus ze maken hele lange dagen en al dat individueel werken en alles bijhouden en al die coaching gesprekken en enzovoort. Heel veel bewondering.”* (ouder B7)

“Ze moeten natuurlijk enorm goed kunnen samenwerken, veel meer dan wanneer je je eigen klas hebt maar dat is ook juist de steun, dus je kunt, maar daar moe je je wel kwetsbaar in opstellen, dat je je zo, maar dat teamwerk komt ook veel zwaarder weegt veel zwaarder dan bij een gewone school kan ik me voorstellen.” (ouder B8)

Daarnaast noemden ouders meerdere keren de organisatiestructuur als waardevol. De indeling van units, de korte lijnen tussen medewerkers en ouders, medewerkers met een bepaalde expertise, dat de medewerkers samen verantwoordelijk zijn voor de kinderen (elkaar helpen, bijspringen) vonden ouders erg fijn: *“Dat is denk ik iets dat de directrice heeft georganiseerd, is dat zij heeft gezegd: “ik ga units zo groot maken en de teams zo groot, dat ik altijd iemand heb die boventallig is, die de gaten kan dichtlopen de die anderen eigenlijk niet dicht kunnen lopen.”* (ouder A4)

“En communicatief met de leerkrachten vond ik wel gewoon, die hebben dat keurig gedaan. [...] Nauw contact. Als je vragen hebt dan krijg je gewoon meteen reactie.” (ouder C9)

Als nadeel wordt genoemd dat de cao van onderwijs en de cao van kinderopvang van elkaar verschilden. Ouders merkten belemmeringen in de wet- en regelgeving. Dit zorgt voor verwarring bij kinderen: *“Waar ik nu zelf een beetje tegen aanloop is dat de cao-onderwijs anders is dan cao-kinderopvang met als gevolg dat je bijvoorbeeld als je op de BSO zit mag je pas als je ouder bent dan 8 jaar mocht je buiten het hek spelen, en als je op de basisschool zat, op het IKC, dan was je wel vier en mocht je wel gewoon op het grote plein, mocht je wel gewoon bij de berg spelen. En dat vind ik wel verwarrend.”* (ouder C9)

Waar ouders tegenaan liepen is de diversiteit aan kinderen en de grenzen van het IKC daarin. Het IKC trekt, volgens ouders, een bepaalde doelgroep kinderen aan, maar de vraag is past ieder kind wel op het IKC: *“Wat ik ook wel een nadeel vond op een gegeven moment kreeg ik ook een beetje het gevoel van het, dat geldt voor mijn kind ook een beetje, als het ergens anders niet lukt dan proberen we het maar op het IKC want dat is een school. Dus ik kreeg het gevoel van hier komen de speciale gevallen waardoor je ook weer een verandering in die groep krijgt want de leerkracht kan zijn of haar handen vol hebben aan kinderen met een rugzakje. Die komen dan toch met een bepaalde bagage hier dus dat vond ik ook een lastige lastiger. Dat ik dacht van het is niet de populatie die je tegenkomt op een reguliere basisschool. Het is meer een mix van bijzondere gevallen zeg maar.”* (ouder D6)

Het kenmerk Brede doelen, breed aanbod

Het kenmerk Brede doelen en breed aanbod betreft de onderwerpen die gaan over wat je gedurende de dag/jaren kon doen als het gaat om leven, leren en spelen, in aanraking komen met alle domeinen van de samenleving, je eigen voorkeuren en talenten leren kennen en hoe kinderen worden voorbereid op een toekomst die we nog niet kennen, door andere type vaardigheden te stimuleren dan alleen denkvermogen. Het gaat om de volgende codes: aanbod/activiteiten (cognitief, sociaal, vormend en buiten leren en didactische werkvormen) en autonomieverlening (keuzevrijheid en verantwoordelijkheid). In Tabel 3 een overzicht van het aantal uitspraken van kinderen.

Tabel 3. Aantal uitspraken van kinderen over Brede doelen, breed aanbod

	Neutrale ervaringen	Positieve ervaringen	Negatieve ervaringen
Aanbod/ activiteiten (cognitief, sociaal, vormend en buiten en didactische werkvormen) ⁷	59	38	6
Autonomieverlening (keuzevrijheid en verantwoordelijkheid)	41	25	10

7) De IKC's verschillen van elkaar wat betreft de buitenruimtes. Er zijn IKC's met een moestuintje, met dieren en er zijn ook IKC's die dit niet hebben.

Beschrijving van het aanbod door de ogen van kinderen

Kinderen ervoeren op het IKC een rijk gevarieerd aanbod, met verschillende werkvormen. Tevens ervaren de kinderen veel vrijheid in keuze en toedelen van verantwoordelijkheid.

Aanbod/ activiteiten

Kinderen ervaren dat het IKC een rijk en gevarieerd aanbod heeft dat verschilt in de onder- en bovenbouw: *“Maar de onderbouw was wel anders. Daar ga je echt wel meer spelen, en een huishoek, lagen daar allemaal poppen en dan mocht je daar spelen [...] Maar in de bovenbouw moest je wel meer, meer bijvoorbeeld een onderzoek doen. Moest je informatie gaan zoeken, moest je andere dingen gaan doen.”* (kind B11)

Kinderen konden kiezen uit verschillende projecten, workshops of thema's. Zo waren er workshops filosofie, theater, romeinse cijfers, koken en/of dans. Thema's die kinderen meerdere keren noemden zijn de Tweede Wereldoorlog, landen en dinosaurussen. Ook hadden de kinderen verschillende technische projecten: *“Er was ook eentje van demonteren, dan mocht iedereen een kapot ding meenemen naar school, en een van ons had dus een hele kapotte oven meegenomen. Ik wist nog dat ik een keer zo onder de oven ging, want namelijk is zo'n oven waar echt zo'n heel klein stukje en toen ging allemaal schroeven daaronder weghalen.”* (kind C3)

Als afsluiting van een thema waren er vaak presentaties die kinderen als hoogtepunten hebben ervaren: *“Je hebt een soort afsluiting van elk thema waar iedereen iets laat zien. Dan kunnen ouders komen. En wij gingen dan allemaal bekende mensen uit de Romeinse tijd naspelen. Dus toen speelde ik een slaaf van Cleopatra en dan had je andere mensen die bijvoorbeeld Asterix en Obelix speelden. En dan had je nog mensen die waren Galliërs. Dan had je dan een soort levend museum waar mensen doorheen konden lopen. Dus dat was ook wel leuk.”* (kind B2)

Er was ook ruimte voor vrijwillige onderdelen zoals een talentenshow of workshops. Als kinderen mee wilden doen aan vrijwillige onderdelen dan werden ze gevraagd om een sollicitatiebrief te schrijven en/of een presentatie te houden. Ze werden uitgedaagd om te laten zien waarom ze iets willen:

“Ik schreef me ook altijd in om prins of prinses te worden of zo moest ook een poster maken waarom je dat wilde.” (kind A3)

“Dat deden ze heel veel trouwens, sollicitatiebrief. Als je mee wilde doen aan een soort workshop waar maar een paar mensen heen mochten, dan moest je je naam opschrijven en dan moest je binnen de zoveel tijd, hadden ze dan, moest je een sollicitatiebrief inleveren. Nou ja, dat was dan natuurlijk gewoon van: ik wil graag dierenexpert worden want ik hou van dieren. Maar ik bedoel, dat leerden ze je wel. Dat is best wel leuk.” (kind B2)

Overigens had niet ieder kind behoefte aan eigen projecten/initiatieven.

Kinderen ervaarden bij het thematische samenhang tussen de vakken: *“Thema’s van, dan kiezen ze een thema uit en dat is dan voor een bepaalde periode, bijvoorbeeld een maand. Zoals het thema is dan bijvoorbeeld de Tweede Wereldoorlog en dan krijgen wij elke dag of elk, of om de twee dagen krijg wij dan uitleg daarover. Dus het is eigenlijk gewoon een onderwerp waar we dan een maand mee bezig zijn.” (Kind A7)* Daarnaast is er zowel ruimte om binnen en buiten te leren. Buiten leren was in de vorm van uitjes, naar musea, sportdag, beestjes zoeken of naar een kinderparadijs. De uitjes waren geregeld aan het thema verbonden.

Een hoogtepunt voor kinderen van een IKC was het koken in het tomteam: *“Je hebt, klas tomteam of zo en dan ga je met een paar kinderen uit je klas echt iets maken in de keuken. Maar je hebt ook tomteam, dat is gewoon tomteam en dan moet je thuis een taart maken of zo.” (kind C7)*

Andere hoogtepunten voor kinderen op alle IKC’s waren: jaarlijks op kamp, de talentshow of de eindafsluiting. Meerdere kinderen geven aan dat zij zelf geld moesten verzamelen voor de eindafsluiting (kweken van ondernemerschap): *“We hadden dan op zo’n klein marktje. We hadden ook wafels en hadden een plekje waar je muffins kon kopen. We hadden popcorn. We hadden als ik goed heb ook een filmmiddag die dan helemaal boven werd gehouden. Maar we hadden dus nog veel meer en daardoor hadden we echt heel veel geld ingezameld.” (kind C3)*

Bij de IKC's was er sprake van huiswerk, maar de hoeveelheid huiswerk varieert per IKC, net als het moment waarop kinderen starten met huiswerk: *“Ik had het wel huiswerk hier maar dat was echt gewoon in de laatste groep en dat was niet heel veel huiswerk dus dat was vooral dingen die moest leren zoals topografie en talen.”* (kind C3)

Autonomieverlening

Elke week werkten de kinderen met een weekplanner en moeten kinderen aangeven waar ze aan gaan werken. Het plannen leren kinderen al vanaf de onderbouw: *“We hadden allemaal kleine gezichtjes, kleine magneetjes met onze gezichten op en daarna kun je dat opplakken bij een magneetbord, waar dus alle activiteiten op stonden.”* (kind C3)

Kinderen ervaren dat zij verantwoordelijkheid kregen voor hun eigen taken: *“Dan moesten we allemaal taken, hadden we spelling bijvoorbeeld en rekenen en dat soort dingetjes. En dan kregen we opdrachten, dat moesten we dan af hebben. En dan moest je het zo in je boekje zetten, ik weet niet precies hoe dat ging, moest je het zo plannen dat je het dan af zou maken of zo. Dan moest je je aan je planning houden en moest je afvinken als je iets had gedaan.”* (kind C8)

Kinderen ervaren autonomie op het IKC. Zij noemen de vrijheid om te zitten waar je wilt, wat je gaat doen, op welk niveau je wilt werken, hoe je iets aanpakt of wat je maakt, de vrijheid om te kiezen met wie je gaat samenwerken en wanneer je iets gaat doen. Oftewel kinderen hebben vrijheid in tijd, ruimte, inhoud, niveau, hoe en wat. Wel waren er soms restricties voor kinderen: *“Je kon bij kunst, kon je heel veel maken. Had je eigenlijk wel de vrijheid om te maken wat je wou maken.”* (kind D2)

“Ik wilde wel wat Engels. Op de basisschool kregen we dat in die tijd en dan vond ik dat wel leuk om meer dingen van te leren. [...] En als ik dan bijvoorbeeld tegen juf zei: juf mag ik iets meer Engels of zo? Omdat ik dat leuk vind, nou dan krijg je dat.” (kind C8)

Positieve ervaringen met brede doelen, breed aanbod

Aanbod/activiteiten

De kinderen vonden het leuk/ fijn dat er een rijk en gevarieerd aanbod is. Ze noemden het werken in thema's, workshops, projecten, vrijwillige onderdelen, de uitjes als leuk: *“De creatievere dingen op school. Vond ik ook wel leuk. Kernconcepten (geschiedenis en zo). En koken. En kunst, dat vond ik wel heel erg leuk (kind D2). Er was ook nog een schoolkrant, waar ik dan bij zat. Bij die redactie. En toen gingen we allemaal artikelen en zo schrijven. Dat vond ik ook wel leuk.”* (kind B11)

Het thematisch onderwijs vonden kinderen een goede voorbereiding op het voortgezet onderwijs aangezien ze zo veel leerden over een onderwerp: *“Fijn, want ja, dan, zo leerde ik, daar heb ik eigenlijk zeg maar een maand heb ik gewerkt aan één onderwerp en dan weet ik daar veel van en dat vind ik dan wel fijn, dat ze dan, ja.”* (kind A7) Dat geldt ook voor het Engels dat kinderen op het IKC kregen: *“We hadden heel veel Engels en Engels juffrouw en die spreekt ook gewoon dan in de klas Engels of gewoon Engels praten. We hadden drie keer per week Engels. Dat vond ik eigenlijk ook wel leuk en dat was ook voor mij ook echt een pluspunt. Daar heb ik nu al profijt van.”* (kind A3)

De afwisseling van de workshops vonden kinderen prettig. Dit zorgt voor de broodnodige variatie: *“Dat is gewoon lekker gevarieerd. Je leert dan allemaal nieuwe dingen daardoor zonder dat het echt wordt opgelegd.”* (kind B2)

Ook waren de kinderen te spreken over de variatie aan didactische werkvormen, zoals spelletjes, het gebruik van apps op de iPad, hoewel dit wel afhankelijk is van de opdracht. Meerdere kinderen geven aan dat zij de opdrachten bij de thema's als inspirerend ervaren hebben, zoals het maken van een verzetskrant: *“We moesten, dat vond ik heel leuk, we moesten een verzetskrant maken. Dan deed je net of je in de Tweede Wereldoorlog zat, dan had je een verzetskrant, dat vond ik helemaal leuk [...] We hadden de oorlog bus en die kwam dan hier langs en dan moest je allemaal opdrachten maken. Dan ging je de bus in en daar waren 4 kamers, in die 4 kamers waren 4 verschillende kinderen. Eentje was Joods, eentje zat bij de NSB, eentje was gewoon normaal en bij de andere werkte zijn vader bij de oorlog. En dan moest je daar allemaal opdrachten bij maken, dat was heel leuk.”* (kind C6)

Autonomieverlening

Autonomie wordt verleend door kinderen keuzevrijheid te bieden en verantwoordelijkheid te geven voor hun eigen ontwikkel- leerproces. De keuzevrijheid ervaren kinderen als fijn en leuk. Het gaat hier wederom om de vrijheid in tijd, in ruimte, in inhoud, in niveau, in aanpak en met wie: *“Ik vond het wel heel fijn. Je hoeft niet alles hetzelfde te doen dus stel je vindt presentaties lastig. Daarom kan je het op een andere manier doen of dan kan je dat gebruiken om te leren. Je kon zelf kiezen hoe je iets leerde.”* (kind B4)

“Ik had zelf wel gewoon met mijn vriend hadden we, dat was mijn beste vriend, hadden we zo’n plek en daar konden we heel goed werken en daar gingen we dan, als we heel vroeg in de ochtend kwamen dan gingen we daar meteen zitten, zodat we daar elke dag konden zitten. Daar werkten we gewoon heel fijn.” (kind D8)

Kinderen ervaren de verantwoordelijkheid en zelfstandigheid als goed voor later: *“Leuk, ook handig voor later, dat je weet hoe je kan plannen van wanneer je wat voor je werk gaat doen wanneer je je gaat afwassen of dat soort dingen die leert er wel heel veel van jou krijgt die verantwoordelijkheid is heel handig voor later.”* (kind C3)

Op het voortgezet onderwijs merken kinderen nu ook dat het daar strakker georganiseerd is, dat er meer eisen zijn, minder vrijheid, meer huiswerk, meer toetsen: *“Op de middelbare school, moet je eigenlijk van les naar les, naar les. Zonder dat er heel veel keuzevrijheid is om het zo maar te zeggen [...] dat vind ik wel vervelend vaak.”* (kind B2)

“De toetsen zijn op het voortgezet onderwijs wel anders. Hier op het IKC had je gewoon af en toe een topo toets. Dan moest je thuis eventjes een dagje leren. En nu moet je de week van te voren beginnen om een voldoende te halen. Maar hier haalde ik altijd een tien want het was helemaal niet moeilijk. Maar toen telde het helemaal nergens voor mee. Nu wel.” (kind A2)

Negatieve ervaringen met brede doelen, breed aanbod

Aanbod/ activiteiten

Niet alle kinderen ervoeren het rijke, gevarieerde aanbod als fijn. Sommige kinderen gaven aan dat er misschien te veel aanbod is. Een enkeling merkt nu op het voortgezet onderwijs dat er meer wordt gedaan met creatieve vakken en had dit ook graag op het IKC gewild. Zoals meer aandacht voor kunst, techniek, muziek of expressie. Er zat bovendien een grens aan het keuzeaanbod. Het werd als vervelend ervaren als workshops vol zaten: *“Het is bijvoorbeeld minder leuk als je niet mee kunt doen aan een workshop omdat ie dan vol zit. Dat is wel vervelend.”* (kind B2)

Daarnaast ervoeren sommige kinderen dat zij niet altijd uitgedaagd zijn op het IKC. Soms waren de taken te makkelijk: *“Het IKC was wel fijn. Maar het was ook niet per se heel uitdagend vergeleken met bijvoorbeeld de middelbare school. Ik was ook zeker de eerste paar jaar van de middelbare school erg blij dat ik dan opeens heel veel kon leren want ik wilde altijd heel veel leren. En op de basisschool was dat een beetje, weet je wel, was een beetje rustig. Niks werd je opgelegd, je kon doen wat je wilde [...] Ik had zeker ook de laatste 1, 2 jaar van mijn basisschool, waren een beetje saai.”* (kind B2)

Naast dat er kinderen zijn die niet uitgedaagd zijn op het IKC zijn er ook kinderen die vonden dat er te weinig aandacht was voor de weektaken en te veel aandacht voor de vrije projecten. Zij vinden dat ze daardoor te weinig geleerd hebben: *“Wij hadden dus niet dat ze je topografie gingen leren of geschiedenis. Dat moest je in het onderzoeksmoment doen. Ja dan moest je dus zelf kiezen om een onderzoek te doen over de geschiedenis. Of over de topo. [...] En toen ging ik daar (naar het voortgezet onderwijs) heen en iedereen heeft gewoon op een basisschool gezeten waarbij ze gewoon geschiedenis hadden of [...] topo. En ik niet. [...] dat was dan in het begin wel dat wij daar gewoon bijna niks van wisten en iedereen eigenlijk wel. [...]”* (kind B6)

“Maar ik vond dat het iets te weinig was [...] Ik vond het heel leuk en heel gezellig wat dingetjes doen. Maar ja dat wordt in principe niet... Ja dat was wel een beetje een minpuntje. Sommige dingen bijvoorbeeld met rekenen en dingen dan ben ik daar wel een beetje op achteruit gegaan. Ik ben wel heel slim. Ik kan wel snel leren maar als mijn ouders mij wel eens iets vragen dan weet ik het niet. En dan heb je dat niet geleerd van die dingen die je vroeger op de lagere school leerde.” (kind A3)

Daarnaast zijn er kinderen die vonden dat zij bepaalde onderdelen helemaal niet geleerd hebben op het IKC. Het gaat om het leren hoe je moet leren, uit het hoofd leren rekenen of het zetten van een punt in een zin.

Autonomieverlening

De keuzevrijheid is voor sommige kinderen ook veranderd in de jaren en dit vonden ze jammer:

“In het begin, toen ik hier kwam, had je echt een veel minder strakke planning dan toen ik hier wegging. Want toen ik hier wegging moest je gewoon aan het begin een planning maken waar je je de hele week aan moest houden Dat was wel vervelend. Want op het begin kon je echt per moment kiezen wat je ging doen.” (kind D2)

Ouders over brede doelen, breed aanbod

Ouders onderstrepen ook dat kinderen echt mee mogen denken op een IKC. Kinderen leren vanaf de onderbouw om te plannen en hun spullen zelf te organiseren: *“En dat vind ik ook wel leuk, alles staat in kasten waar de kinderen zelf allemaal dingen in moeten pakken. Dus de kinderen worden heel snel geleerd om zelf hun spullen bij elkaar te verzamelen.”* (ouder A4)

Kinderen worden, volgens de ouders, voorbereid op een toekomst waarin ze verantwoordelijkheid moeten kunnen nemen: *“Mijn oudste die vond de gymzaal altijd heel erg leuk, dus die heeft mee de kleutergym gegeven, samen met een ander klasgenootje. Dus die mochten bepalen wat er, wel altijd onder leiding van een vakbekwame leerkracht natuurlijk, maar zij mocht samen met de leerkracht mocht zij bepalen wat ze de kleuters gingen aanbieden en spullen klaarleggen en de kinderen begeleiden. Ja superleuk.”* (ouder D7)

“Ze geven heel snel verantwoordelijkheden aan kinderen bijvoorbeeld mijn zoon was op een gegeven moment verantwoordelijk voor de dieren in de tuin daar heb je dan een varken en konijnen. Dat moest hij dan allemaal zorgen dat ze eten kregen dat het hok schoon was en dan moest je weer een ander kind leren dat te doen. Dus dat vind ik ook heel goed dat ze hun kennis doorgeven.” (ouder B1)

Autonomie leidt er volgens ouders soms toe dat kinderen hun taken niet (hoeven te) maken. Daarom vinden ouders dat structuur aanbieden belangrijk is: *“Hier had hij wel de mogelijkheid om zijn snor te drukken als hij werk moest doen om en om ergens weg te lopen binnen het gebouw maar zich ergens te verstoppen of dat wel. Als hij geen zin had om zijn werk te maken ging hij gewoon ergens anders zitten of liep hij weg, ging hij in een andere ruimte zitten.”* (ouder D7)

“In de loop van de tijd is dat zeker beter geworden, dat er wel meer structuur is, In het begin, zeker in de bovenbouw was er heel weinig structuur en heel veel onderzoekstijd. Bij onderzoekstijd, dat de kinderen geacht werden zelf iets te doen [...] daar mistte wel een beetje de structuur.” (ouder B8)

Ouders benadrukken dat het aanbod en de manier van werken op een IKC ervoor gezorgd heeft dat kinderen ondernemingen zijn gestart: *“Mijn kind heeft wel ongelooflijk veel ideeën gehad hier. Wat ik ook wel een onwijs leuk idee vond, daar zat mijn kind trouwens niet bij maar dat ze met die smoothiebar zijn begonnen, dat dat soort dingen dan kunnen vind ik mooi. Mijn kind is op een gegeven moment zijn eigen onderneming begonnen al heel jong. Het was de zomer, net voordat hij van het IKC afging, is die was hij met een idee thuisgekomen dat hij een foodtruck wilde.”* (ouder D6)

“Omdat als je bij het IKC een idee had, een bedrijfje wilde starten, je die mogelijkheid had en dan moest je eigenlijk aangegeven wat je daarvoor nodig had en dan. Dus je werd hier eigenlijk een beetje in die zin gestimuleerd of uitgelokt of om dat te doen omdat daar heel veel in te leren valt.” (ouder D7)

Ouders gaven als aanvulling op het aanbod dat er binnen het IKC veel aandacht is voor het welzijn van kinderen, voor samenwerken en kinderen leren presenteren: *“Ik vind ook dat ik bij allebei mijn kinderen merk dat ze heel makkelijk presenteren en voor een groep staan. Dat hebben ze hier echt... want ze sluiten het jaar altijd af met een talenten avond en dan kan je iets laten zien van jezelf wat je wil maar dat kan iets heel klein zijn. Maakt niet uit eigenlijk. Dat leer je dan wel weer voor zo'n hele groep ouders staan en binnen die unit doen ze het ook heel vaak als ze dan een kernconcept afsluiten. Dan gaan ze voor de ouders presenteren en dan zie je ook hoeveel plezier ze hebben en wat zij allemaal ook uitstallen. Dat vind ik heel goed omdat het heel tastbaar is en dat is voor een kind denk ik heel fijn dat je echt even een succes ervaring beleven.”* (ouder B1)

Ouders zijn daarentegen wel kritisch over het aanbod en vragen zich af of hun kind wel alles heeft geleerd: *“Een nadeel wat we wel hebben gemerkt aan school is dat we vaak, vanwege het brede aanbod en brede doelen zijn er vaak dingen waarvan wordt verwacht iedereen weet het of zoiets is niet aan bod is gekomen. Juist doordat kinderen vaak kunnen kiezen, wordt soms door de keuze die ze maken, dat er dingen zijn die ze dan niet leren. Het is denk ik wel misschien een paar keer voorgekomen. Het valt op.”* (ouder B7)

“Als je kijkt naar de algemene vakken dan zie je dat ze heel veel soorten onderwerpen raken. Met name in projecten en thema’s dat je ook heel erg in de breedte gaat [...] Wat ik me wel afvraag is: in hoeverre zij voldoende aandacht kunnen besteden aan de basisvaardigheden zoals lezen, begrijpend lezen en rekenen.” (ouder A4)

Het kenmerk Leren op maat voor ieder kind (inclusief kindnabije hulp)

Het kenmerk Leren op maat voor ieder kind gaat over hoe het IKC rekening hield met de verschillende wensen en behoeften van kinderen, hoe er werd gereflecteerd op het ontwikkelingsproces en hoe de kinderen dit hebben gewaardeerd. Het gaat om de volgende codes: leren op maat (differentiatie), ontwikkeling volgen, wijze van beoordelen en hulp. In Tabel 4 een overzicht hoe vaak kinderen de codes genoemd hebben.

Tabel 4. Aantal uitspraken van kinderen over Leren op maat

	Neutrale ervaringen	Positieve ervaringen	Negatieve ervaringen
Leren op maat (differentiatie) ⁸	19	17	5
Ontwikkeling volgen	29	7	2
Wijze van beoordelen	7	6	0
Hulp	16	11	6

8) Bij een IKC is er een aparte unit wit voor hoogbegaafden. Bij een IKC heb je de club van de denkers.

Algemeen: beschrijving van leren op maat door de ogen van kinderen

Leren op maat

De kinderen ervoeren dat zij allemaal een eigen programma volgen en op hun niveau kunnen werken aan hun ontwikkeling: *“Je hebt dus heel verschillende niveaus dus je kunt op je eigen niveau werken.”* (kind A5)

Kinderen ervoeren voldoende mogelijkheden voor verdieping of verbreding, waarvoor de leerkrachten allerlei extra materialen hebben: *“Maar het was wel als je naar je mentor ging en zei van: Ja ik zou daar, ik vind dat moeilijk, mag ik daar wat meer over of zo. Dan kon ze dat of in je... zetten, of zelfs een extra opdracht geven of zo.”* (kind D2)

“In groep 8 toen had ik en nog twee jongens en een meisje hadden we eigenlijk al rekenen al af. Dat hadden we in groep 7 al gedaan en toen gingen we met z'n vieren, had de juf ons geholpen en toen gingen we wiskunde doen. Toen hadden we al wat wiskunde geleerd hier. Ook het rekenen dat ik in groep 5 had overgeslagen en toen ging ik weer rekenen en spelling doen in de hogere klassen zeg maar, ja dat ik ging dat met hun doen [...] het ging wel goed eigenlijk.” (kind B11)

Bij één IKC is er voor hoogbegaafde kinderen een aparte unit, deeltijd wit. Kinderen konden daarnaar overstappen. Er is gesproken met kinderen die de overstap naar unit wit hebben gemaakt. Deze overstap verliep soepel. De kinderen hebben eerst in deeltijd unit wit gevolgd en daarna hebben ze de overstap gemaakt: *“Volgens mij heb ik twee dagen proef gelopen. Je hebt ook deeltijd wit [...] In groep 6 ben ik toen in unit wit begonnen.”* (kind A3)

9) Kinderen noemen het portfolio ook wel kindverslag.

Ontwikkeling volgen

Kinderen gaven aan dat zij op verschillende manieren gevolgd werden in hun ontwikkeling. Kinderen hebben verteld over het portfolio⁹, de presentaties en de werkgesprekken met hun mentor. De werkgesprekken met de mentor gingen over de doelen en hun planning (korte termijn):

“Daar heb je elke maand een gesprekje met je leerkracht die zo aangeeft waar denk jij waar je nu zit en dan geeft zij ook haar mening daarover. Er zijn bepaalde doelen. Volgens mij was dat ook een techniekdoelen of sociaal doelen of wat dan ook bestaat er bij maar dan moet je dat zo inkrassen waar je denkt dat je bent.” (kind B4)

De portfoliogesprekken gaan over de langere termijn doelen van ontwikkeling. Deze gesprekken zijn tussen het kind, zijn/haar ouders en de mentor. Het kind houdt in zijn portfolio bij waar hij aan werkt en wat hij daarvoor heeft gedaan en hoe dat ging. Twee keer per jaar was er een kindpresentatie over het portfolio. Hierbij waren (groot)ouders, de mentor en het kind zelf: *“Wij kozen dan 4 dingen uit waar we graag met onze ouders over willen praten. Dan is er één ding ‘daar ben ik trots op’ één ding ‘daar wil ik nog iets van leren’ één ding ‘daarvan heb ik ontdekt dat ik het best goed kan of heel goed’ en één ding ‘lastig. En dan moest je ook op een blaadje schrijven waarom vind ik dit lastig en waarom vind ik dit makkelijk. Dat liet je dan aan je ouder zien. Als je geen bewijsstuk had dat je dat goed kon, dan moest je er een maken.” (Kind C5)*

Wijze van beoordelen

De IKC's werken met een eigen systeem om de ontwikkeling van het kind te volgen: *“En dan kan je zien hoe erg je was gegroeid of juist niet natuurlijk. Dat kan ook. En daar kan je zien wat er fout zat. Zeg dat ze een blauw lijntje was gemiddelde en het lijntje was hier en daar kan je zien waar je zat in die tijd nooit echt je werk werd nooit beoordeeld zeg maar het is gewoon goed.” (Kind B5)*

“De kinderen gaven aan dat zij over het algemeen feedback kregen van juffen of meesters, en dat er weinig/niet werd gewerkt met cijfers: Vaak als ik zo'n werkstuk ofzo inleverde of iets van taal inleverde, dan gingen ze vaak mij even wat feedback geven over wat ik de volgende keer beter kon doen dan dat zo door en dan op gegeven moment leer ik het gewoon [...] feedback is wel fijn, omdat ik dan mezelf kon verbeteren.” (kind C3)

Hulp

Kinderen gaven aan te allen tijde vragen te kunnen stellen aan de leerkrachten.

Positieve ervaringen met leren op maat

Leren op maat

Kinderen vonden het fijn dat ze op hun eigen niveau en in hun eigen tempo kunnen werken aan hun eigen ontwikkeling. Ieder kind werkt aan zijn eigen doelen op zijn eigen tempo. Kinderen waardeerden het dat ze kunnen versnellen of vertragen in hun leerontwikkeling: *“Omdat ze eigenlijk voor ieder kind een andere methode toepassen. Dat als jij zeg maar vind dat je goed bent in iets, dat zij ook denken van: oh, laten we die dan instructie geven over iets dat ze zeg maar moeilijker vindt. En dan dingen die ze makkelijk vindt, daar moet gewoon een beetje, gewoon niet zo heel veel van doen of zo. Zo doen ze wel voor ieder kind wel iets anders [...] Ik vond dat op zich wel gewoon fijn. Omdat ik ook wel gewoon met m’n eigen dingen bezig was en m’n eigen regels had.”* (kind D2)

Ontwikkeling volgen

Kinderen waardeerden het dat ze door het portfolio hun eigen ontwikkeling kunnen volgen en zelf hun portfolio mogen presenteren: *“Dat was altijd wel leuk, dat gaat in één map en aan het eind van je school heb je zo’n dikke map en die mag je dan mee naar huis nemen en dan heb je dus zestien portfoliopresentaties gehad want ieder jaar had je er twee.”* (kind C5)

Wijze van beoordelen

Kinderen gaven aan dat ze het fijn vonden dat hun werk voorzien werd van feedback en dat de leerkrachten naar verschillende onderdelen keken (sociaal emotioneel, cognitief, gedrag, leerniveau): *“Dan zag ik steeds verbetering bij mezelf en dat vond ik ook heel leuk.”* (kind C6)

Kinderen merken nu op het voortgezet onderwijs dat zij cijfers krijgen en dat ze daar minder van leren dan van de feedback op het IKC: *“Ik denk alleen dat cijfers in combinatie met een formatieve beoordeling veel effectiever zouden zijn en veel meer zouden helpen. Als je de stof niet weet voor een toets, dan haal je een slecht cijfer maar dan doe je er ook niks mee, niet met die stof en niet met die toets. Dus dan heb je ook het gevoel dat je er niks aan hebt. [...] En ik heb het gevoel dat het hier een stuk minder was omdat je niet die cijfers had en omdat het niet werd opgelegd. Dus ik hoop dat dat gaat veranderen.”* (kind B2)

‘Ik vond feedback veel beter dan gewoon cijfers geven. Want op de middelbare school hebben ze ook allemaal cijfers. Maar ik heb veel liever dat ze gewoon feedback geven. Dat ze gewoon met jou gaan zitten een uurtje of zo en dat ze je dan feedback geven over hoe je het doet zeg maar. En niet cijfer klaar.’ (kind D2)

Hulp

Het was fijn dat er verschillende leerkrachten zijn aan wie je je vraag kon stellen, en de kinderen vertelden ook dat zij vonden dat ze goed werden geholpen door de leerkrachten: *‘Omdat ik het heel fijn vind dat eigenlijk gewoon de leerkrachten de hele tijd rondliepen en je altijd vragen kon stellen.’ (kind D4)*

Negatieve ervaringen met leren op maat

Leren op maat

Volgens kinderen is het leren op maat niet altijd goed gegaan. Soms sloot het niveau niet aan en was het te moeilijk. Soms was het ook te makkelijk. Kinderen vinden daardoor dat ze niet altijd uitgedaagd zijn: *‘Wat ik gemist dat ze me uitdaagden. We hebben wel leuke dingen gedaan en leuke projecten, maar ik werd niet echt uitgedaagd. Ik weet niet zo goed wat ik graag had willen hebben maar ik moest gewoon meer uitdaging hebben om meer dingen te doen.’ (kind A3)*

Ontwikkeling volgen

De werk- en portfoliogesprekken vonden kinderen soms confronterend en het duurde soms lang terwijl je vrienden wel leuke dingen konden doen.

Hulp

Kinderen ervoeren te weinig sturing. Kinderen hadden af en toe meer sturing willen hebben van leerkrachten en/of meer uitleg en kinderen merkten dat zij niet altijd hun taken hoefden te maken. Medewerkers zijn kennelijk niet altijd in staat om de juiste balans te vinden tussen het bieden van autonomie en het bieden van structuur:

‘En soms vond ik de vrijheid niet al te fijn, want ik dacht van ja ik moet eigenlijk wel werken maar ik kon die keuze gewoon zelf niet goed maken. Ik had daar wel wat meer hulp bij gewild [...] ik hou heel erg van kletsen. Ik had wel wat gewild dat ze meer hadden gezegd van: ‘misschien kan je beter even daar gaan zitten’. In plaats van dat ze zo veel ruimte gaven dat je echt overal mag zitten.’ (kind D2)

Daarnaast geven kinderen aan dat zij soms lang moesten wachten op hulp of niet goed geholpen werden bij vragen: *‘Het was wel eens als je bijvoorbeeld een vraag had over rekenen, dat ze zeiden: oh dat moet je aan die vragen, want ik ben daar niet zo goed in. Ik vond het niet heel fijn. Want ik dacht, ja ik zit hier te wachten tot jij mij helpt en dan moet ik weer bij iemand anders een kaartje op gaan hangen.’ (kind D2)*

Kinderen hadden geen negatieve ervaringen als het gaat om de wijze van beoordelen.

Ouders over leren op maat

Als het gaat om leren op maat gaven ouders aan dat de kindnabije hulp fijn was en dat er korte lijnen waren. Het IKC keek echt naar het kind en sloot het onderwijs aan op het kind: *‘Mijn zoon had echt een hekel aan teksten schrijven, vond hij echt zonde van zijn tijd maar dan gingen de leerkrachten iets leuks verzinnen. En dan moesten ze een tekst overschrijven, naschrijven en dan riep de juf ineens een heel raar woord en dat moesten ze dan in de tekst verwerken. En daar iets, iets bij verzinnen, wat dan echt heel grappig was. Dus daarom vond hij het zo leuk. Dan had hij ineens niet meer door dat hij tekst aan het schrijven was.’ (ouder B9)*

Ouders herkenden dat een IKC een breed aanbod heeft, maar missen soms uitdaging. Uitdaging kan hem zitten in het beiden van structuur of in het aanbieden van moeilijker werk: *‘Mijn zoon die eigenlijk altijd een beetje met rekenen. Dus die was niet meer zo heel erg uitgedaagd.’ (ouder B1)*

‘Als ik zo naar mijn dochter kijk, die heeft echt wel uitdaging nodig, anders gaat ze zich vervelen en dat was stiekem wel een beetje aan de hand.’ (ouder A1)

“Voor hem specifiek, en ik denk ook voor meer kinderen zoals hij, is meer uitdaging nodig. Nog meer dan de differentiatie die ze al bieden.” (ouder C1)

Echter, er zijn ook ouders die aangaven dat het bieden van uitdaging wel gebeurde: *“Ze hebben wel vrijheid, maar niet zoals een vrije school, dat ze niets hoeven. Dat zeker niet. Dus het is echt, zeker wordt er altijd gestimuleerd en in de gaten gehouden van dat je niet maar één ding doet en dat je niks anders kiest, of nooit met andere kinderen iets doet. Dus je wordt zeker geprikkeld om dan andere keuzes te maken of uitgenodigd om een andere keuze te maken.” (ouder B8)*

“Het rekening houden met wensen en behoeftes van ieder kind, dat gaat via portfolio's en de leerlijnen op allerlei gebieden. Rekenleerlijn, Leesleerlijn, schrijfleerlijn. Dus dat wordt bijgehouden hoe de kinderen zich ontwikkelen op die lijnen per kind, van waar zit jij, wat heb je de afgelopen tijd gedaan, wat ga je in de komende tijd doen. En ze helpen kiezen. Ik denk dat ze dan kijken naar het kind en wat het kind nodig heeft. En ik weet nog dat het over steeds kiezen voor wat gemakkelijk is en steeds jezelf uitdagen dus ze proberen de kinderen ook ‘waarom kies je daarvoor en waarom wil je het op die manier aanpakken. Is dat moment het makkelijk is daar jezelf genoeg uitdaagt?’ (ouder B7)

Ouders moesten wennen aan de wijze van beoordelen van IKC's waar niet met cijfers wordt gewerkt:

“Ik ben natuurlijk zelf opgegroeid met rapporten. En ik vind dit zelf mooier. Maar ik hoor ook heel vaak van ouders van: ‘Ja ik kan d'r helemaal niks mee, want dan kan ik nog niet zien waar ie nu ongeveer zit.’ Maar dit is eigenlijk veel uitgebreider dan een cijfer. Wat is nou een cijfer? Ja, en nu wordt het gewoon op zo'n lijn gezet waar zit je kind ongeveer. En zo kan je het een beetje volgen.” (ouder A1)

Daardoor wisten ouders niet precies wat het niveau van hun kind is: *“Ik heb op zich wel gemist dat ik, dat komt misschien ook gewoon dat ik me daar niet zoveel zorgen over heb gemaakt verder, ik ben er echt pas in de eind groep en aan het einde van de eind groep dat we naar de open dagen gingen er achter gekomen wat voor niveau ze überhaupt zaten, want ze hebben natuurlijk geen cijfers. Het gaat natuurlijk gewoon om hoe goed je kind het doet op school en niet alleen van cijfers maar ook hoe ze zich op zijn gemak voelen en hoe ze daar groeien en kunnen groeien en dat hebben ze hier ook gewoon gedaan. Maar aan de andere kant heb ik zoiets van, ja het was op zich wel fijn geweest om een beetje een indicatie te hebben of zo.” (Ouder C2)*

Omdat kinderen geen cijfers kregen op een IKC, is dit nieuw voor ze op het voortgezet onderwijs:

“Het is afhankelijk op wat voor middelbare school ze terechtkomen, maar dat kan een grote schok zijn. Dan zijn cijfers ineens heel belangrijk en is er geen individuele aandacht meer. Er wordt een beetje verwacht van zorg voor jezelf. Ergens is het goed dat ze leren zelfstandig te zijn als dat lukt, maar aan de andere kant, ja ik weet het niet. Ik heb me zelfs afgevraagd van als je op een school zit waar je geen cijfers krijgt en hoe interpreteer je dan vervolgens als je naar de middelbare school gaat, wat is dan je doel, is je doel om een 10 te halen of is je doel een 6 te halen omdat je hebt geen referentiekader.” (ouder B7)

Sommige ouders gaven aan dat ze het fijn vinden als het IKC duidelijkheid schept over het feit dat niet ieder kind past op een IKC. Er is een grens aan diversiteit volgens ouders: *“En wat ik knap vind van het IKC is dat ze ook accepteren nu, en dat vroeger moeilijker blijkbaar wel geweest, maar nu dat ze dus niet de juiste school voor iedereen zijn. Ik vind dat ze vrij netjes omgaan met exitgevallen. Daar in ieder geval open over zijn en het ook bespreekbaar maken. Want het is gewoon niet voor elk kind de juiste school.” (ouder A4)*

Wat kinderen niet noemen, maar ouders wel, is dat dat hun kinderen hebben leren reflecteren op het IKC. Dit vonden zij waardevol: *“En wat ze ook beter leren is al nadenken over een stukje reflectie. Hè, ze moeten aangeven bijvoorbeeld kiezen uit een portfolio van wat vind ik mooi en waarom kies ik daarvoor. Ook wat een stukje onderzoek zelfs. Dat klinkt heel zwaar, maar wel van, oké, maar wat heb je geleerd en wat zou je anders doen. En ook die onderzoekscyclus komt daar een beetje terug. Alleen kinderen herkennen dat natuurlijk niet en ja, wij wel vanuit een helicopterview.” (ouder A8)*

Het kenmerk Doorgaande lijnen 0-12 jaar

Het kenmerk Doorgaande lijn 0-12 jaar bevat de onderwerpen hoe zag een dag eruit en hoe was het om hier jaren door te brengen. Het gaat om de volgende codes: overgangen in de tijd/jaren (kinderopvang-onderbouw, po-vo, binnen po, overgang naar speciaal onderwijs) en overgangen in de dag. In Tabel 5 een overzicht hoe vaak kinderen de codes genoemd hebben.

Tabel 5. Aantal uitspraken van kinderen over Doorgaande lijn

	Neutrale ervaringen	Positieve ervaringen	Negatieve ervaringen
Overgangen in de dag	19	4	0
Overgangen in de jaren	36	13	3

Beschrijving van de doorgaande lijn door de ogen van kinderen

Overgangen in de dag

De kinderen vertelden over de ‘vaste’ dagindeling. Zo werd er gestart met een kring, hadden ze daarna keuze uit diverse taken zoals (kern)vakken/ workshops/projecten. Vaak werd de dag weer afgesloten met een kringgesprek in de stamgroep: *“Elke ochtend ging je daar in een kring zitten vertellen wat je de volgende dag had meegemaakt in het weekend. Daarna ging ik aan mijn weektaak.”* (kind A2)

Kinderen ervaaarden wel verschillen tussen het IKC en het voortgezet onderwijs als het gaat om de dagstructuur. Op het voortgezet onderwijs zijn er andere start- en eindtijden en heb je na schooltijd nog altijd huiswerk te maken.

Overgangen in de jaren

Kinderen werden voorbereid op een ‘nieuwe’ unit door al samen pauze te houden met de ‘nieuwe’ unit: *“Je had een paar dagen van tevoren, gingen we dan, als je pauze had ging je daar in die nieuwe klas pauze houden om te zien met wie je in de klas zat.”* (kind C7)

Overigens zijn er ook kinderen die weinig verandering merkten bij de overgang naar een nieuwe unit:

“Verandert niet heel veel behalve dat er nieuwe kinderen weer bij kwamen die dan jonger waren weer. En dan ging jij weer een groep omhoog.” (kind B11)

Bij de overgang tussen de onder- en bovenbouw merkten de meeste kinderen wel een verandering.

Ze ervaren dat ze anders werk krijgen en ze zijn ineens weer de jongste en niet meer de oudste:

“Dat je van de onderbouw, ga je van oudste naar jongste en je moet opeens toch wel wat meer werk doen en zo.” (kind B6)

De IKC's hebben de kinderen voorbereid op het voortgezet onderwijs door bijvoorbeeld steeds meer huiswerk te geven, door uitleg te geven over de verschillende niveaus, door meeloopdagen en doordat

ze op het IKC ook altijd zelf moesten plannen: *“Ja, het laatste jaar zeg maar dan huiswerk opgeven. Dat we al een beetje wenden aan huiswerk. Ik vond het eigenlijk wel slim en ja, ja dan kon je er alvast een beetje aan wennen. Dus eigenlijk vond ik het slim.” (kind D8)*

Kinderen hadden diverse redenen waarom zij gekozen hebben voor een bepaalde middelbare school.

Ze wilde naar dezelfde school als vrienden/vriendinnen, vanwege de sfeer en afstand. Er zijn ook

kinderen die bewust gekozen hebben voor een middelbare school die lijkt op het IKC-concept als het

gaat om keuzevrijheid en gemengde groepen: *“Het is een beetje dezelfde methode. Je zit niet in een lokaal maar je moet echt een beetje wisselen en je hebt ook gemengde niveaus in een klas. Ik vind dat allemaal wel leuk.” (kind B11)*

Positieve ervaringen met doorgaande lijn

Overgangen in de dag

De meeste kinderen vonden het heel fijn om acht jaar op dezelfde plek te hebben gezeten. Een plek waar alles samenkwam (kinderdagverblijf, BSO, school): *“Het zit allemaal in één gebouw dus je hoeft*

niet steeds van gebouwen te switchen dus dat komt ook wel heel goed uit. En je kunt daar dan een hele dag zijn. Dat is toch wel heel fijn. Ja het is altijd open.” (kind A3)

Kinderen ervaren veel structuur in de dag en dit zorgt voor overzicht. Kinderen weten goed te beschrijven hoe hun dag eruit ziet en wat er van ze verwacht wordt: *“Dan ga je in de ochtend plannen wat je een hele dag gaat doen en dan heb je ook tijd voor jezelf. Dan ga je buiten spelen, dan ga je, bijvoorbeeld naar gym en Engels, rekenen....”* (kind B11)

Overgangen in de jaren

Over het algemeen waren er geen bijzonderheden bij de overgangen. Dit verliep soepel. Ieder jaar was er een overgang in de zomer waarbij de eindafsluiting door de kinderen als leuk werd ervaren:

“Elk jaar is het ... vanaf groep 5 altijd heel leuk bij de eindmusical. Dat was heel leuk.” (kind B5)

Wat wel genoemd werd door de kinderen is de overstap van de onder- naar de bovenbouw. Deze overstap was wel een overstap met veranderingen. Kinderen kregen ander werk, je had minder pauzes en je was ineens weer de jongste. Dat was wel spannend, maar toch ook leuk: *“Het was spannend maar erg leuk. [...] En dan ga je naar de bovenbouw toe en ben je weer de kleinste. Dat was wel raar maar het wende wel snel. Ik kreeg ook wel vrienden in hogere groepen.”* (kind A5)

De kinderen zijn door het IKC goed voorbereid op het voortgezet onderwijs. Het IKC heeft geholpen met het leren hoe je moet leren en ze hebben duidelijk vertelt hoe het zou gaan op het voortgezet onderwijs. Dit was fijn: *“Wij kregen leren leren en dat is dus eigenlijk topo want wat ze eigenlijk willen met topo is dat je voorbereid bent op het leerwerk dat je krijgt op de middelbare school. Ik heb bijvoorbeeld een keer Duits leer werk mee naar huis gehad Frans Engels en ook soms topografie dan kregen we dat mee naar huis en moesten we dat leren. En dat heeft me eigenlijk best wel veel voorbereid. Vooral het Duits en Frans want ik heb nu Duits en Frans allebei op de middelbare school en het is me heel erg geholpen even de eerste stap te zetten. Zo van ‘ik kan het eigenlijk al’.”* (kind C6)

Negatieve ervaringen met doorgaande lijn

Overgangen in de jaren

Wat door kinderen als vervelend ervaren werd bij de overgang naar een andere unit in de zomer is dat hun vrienden/vriendinnen dan soms achterblijven in de unit.

Kinderen gaven aan dat ze soms wel uitleg gemist hebben die hen beter had kunnen voorbereiden op het voortgezet onderwijs: *‘En dan zou ik het fijner vinden als je hier meer uitleg zou krijgen in de week, want dan, ja, heb je toch meer informatie, want dat is best wel lastig omdat je hier heel vrij bent, om dan ineens alles te weten van wiskunde of zo. Ik zou meer willen weten over de stof die je nodig zou kunnen hebben voor de middelbare.’* (kind D2)

De overgang van het IKC naar het voortgezet onderwijs was voor het merendeel van de kinderen wennen. Kinderen moesten wennen aan de afstand (verder fietsen), het huiswerk en de toetsen en het organiseren van je spullen: *‘Nou dat was dus gewoon wel even wennen. Want dat was natuurlijk van geen huiswerk, geen toetsen en zo en dan opeens dat. Van huiswerk en toetsen en laat thuis en dan nog, en heel ver fietsen dat was nog ook wel een beetje, ja, moeilijk.’* (kind B6)

Kinderen hadden geen negatieve ervaringen met overgangen in de dag.

Ouders over doorgaande lijn

Ouders gaven ook aan dat de overgangen binnen een IKC (andere unit, van onder- naar bovenbouw) soepel verliepen. Dit kwam omdat dat medewerkers de kinderen al kennen. Ouders geven ook aan dat zij de overgang naar het voortgezet onderwijs minder soepel vonden verlopen. Het IKC sluit niet goed aan bij het voortgezet onderwijs vinden ouders: *‘Ik vind het vooral heftig omdat je hebt ervaren hoe het kan zijn, en dat er dan eigenlijk geen gevolg is. Want deze school sluit eigenlijk heel goed aan, vind ik bij de wereld van nu en dan ga je naar de middelbare school en daar wordt in je 50 minuten les gepropt en luisteren naar wat de leraar zegt in plaats van zelf informatie ophalen of onderzoek doen. Dat is gewoon weer stappen terug in de tijd en dat je brein al helemaal gewend is aan deze manier is het wel echt een hele grote overgang en dat vind ik wel echt heel jammer, dat er niet echt iets is wat goed aansluit.’* (ouder D3)

“Ouders zouden graag zien dat het IKC de leeftijd verbreed: Doortrekken tot 18 jaar. Of tot 21 van mijn part, tot 21 en niet eens zozeer gaan zitten op je moet een diploma halen, maar je moet gewoon een leuke schooltijd hebben en leren wat voor jou belangrijk is en niet afgerekend worden op je zwakste vak.” (ouder D7)

Buitenschoolse opvang (BSO)

In de gesprekken met kinderen en ouders zijn we ingegaan op de buitenschoolse opvang op het IKC. Zeven van de achttien kinderen zijn naar de BSO gegaan. Op de BSO was er ook een vaste dagindeling. Er werd gestart met wat eten en drinken en daarna was het vrij spelen. De kinderen hadden ook in de BSO een gevarieerd en leuk aanbod. Zo hadden ze leuke activiteiten en uitstapjes gehad met de BSO:

“We deden ook heel vaak ‘Wie Is De Mol’. Fantastisch. We zijn ook een keer naar de OKB geweest. Dat is een hele grote speeltuin. Er zijn ook een keer naar sprookjes van Langerland.” (kind C6)

Ook was er binnen een BSO een kinderraad waar kinderen in konden zitten om mee te denken over activiteiten.

Kinderen en ouders gaven aan dat de thema's op het IKC en de BSO niet altijd aansloten: *“Dan hadden ze het in jouw unit bijvoorbeeld over gras en groen en wat gebeurt er eigenlijk in de natuur om je heen. En dan was bij de BSO over brand of over vuur.” (kind C6)*

Kinderen en ouders gaven aan dat alles in een gebouw niet altijd leuk is voor kinderen. BSO is daardoor een verlengde van school: *“Een lange dag van opvang, naschoolse opvang, dat is ook hier. Dus dan zit je ook alleen maar met mensen van het IKC.” (kind B8)*

The background features a dark purple surface with visible horizontal brushstrokes. Overlaid on this are several bright blue, organic, blob-like shapes of various sizes, some of which are interconnected.

Hoofdstuk 4. Conclusie, discussie en aanbevelingen

Conclusie

In deze exploratieve kwalitatieve studie hebben we aan de hand van de methode storytelling de verhalen van kinderen en hun ouders met hun leven, leren en spelen op een IKC opgetekend. We zijn op zoek gegaan naar hun positieve en negatieve ervaringen, om op basis daarvan zicht te krijgen op en inzicht in wat vanuit het perspectief van kinderen en ouders de werkzame factoren zijn van een IKC. We hebben achttien kinderen en achttien ouders gesproken van vier IKC's die als koploper in het Nederlandse IKC-landschap kunnen worden geoormd. We mogen veronderstellen dat de kinderen die op een IKC gezeten hebben, zouden moeten kunnen vertellen wat maakte dat het een fijne c.q. niet fijne tijd was. De kinderen zitten als we ze spreken gemiddeld twee jaar op het voortgezet onderwijs en hebben gemiddeld zeven jaar op een IKC gezeten. Leidraad voor de gesprekken vormden de bouwstenen die kenmerkend zijn voor een IKC: (1) gebouw, (2) leef-, speel en leergemeenschap (inclusief kinderen en ouders denken mee, doen mee en dragen bij), (3) brede doelen en breed aanbod, (4) leren op maat (inclusief kindnabije hulp) en (5) doorgaande lijnen (is van jongs af aan, hele dag hele jaar door). De verhalen van de ouders die we gesproken hebben nuanceren, verbreden of verdiepen het perspectief van kinderen.

Ouders kiezen voor een IKC vanwege de visie op ontwikkelen en leren. De voorbeelden die ouders daarbij gaven zijn onder andere de nieuwe kijk op het leren, de aandacht die er is voor het kind en hun welzijn, de verticale leeftijdsgroepen en het natuurlijk of ontwikkelingsgericht leren. Dit vinden zij belangrijker dan de leerprestaties van hun kinderen.

Over het algemeen hadden kinderen geen verwachtingen, ouders daarentegen wel. Deze redenen overlappen met de redenen waarom ouders kiezen voor een IKC namelijk het kind zien, kinderen die plezier hebben, leren op maat en eigenaarschap/ verantwoordelijkheid bij het kind. De verwachtingen van ouders zijn uitgekomen.

Zowel de kinderen als de ouders geven een hoge waardering (gemiddeld een 8) voor hun tijd op het IKC (spreiding tussen de 6,5 en 10). De tijd op het IKC was voor zowel kinderen als ouders leuk, fijn, gezellig. Kinderen en ouders vonden de manier van werken (de workshops, de mate van zelfstandigheid, leren op maat), de sfeer en de indeling van de klassen erg positief. Ouders hebben gezien dat hun kinderen gelukkig waren op het IKC.

We hebben de kinderen en de ouders gevraagd om de kenmerken van het IKC op volgorde van belangrijkheid te leggen. Het gebouw staat op één, gevolgd door kinderen en ouders denken mee, doen mee en dragen bij, leren op maat voor ieder kind staat op drie, brede doelen en breed aanbod op vier, gevolgd door leef-, speel- en leergemeenschap, van jongs af aan, hele dag hele jaar door op zes en op zeven staat kindnabije hulp.

Bij het kenmerk **Gebouw** kunnen we concluderen dat kinderen en ouders een open en groot gebouw dat door de indeling toch overzichtelijk, persoonlijk en gevarieerd is positief vinden. De units die bestaan uit gezamenlijke en kleinere werk- en instructieruimtes. Net als de ruimtes die geen klaslokalen zijn, maar ruimtes die aansluiten bij het onderwijsaanbod. Het kind staat centraal in het gebouw. Wel is het belangrijk dat het gebouw voldoende stilleruimtes heeft om het onderwijsconcept te laten slagen. Concluderend zijn de werkzame factoren van het gebouw de variatie aan binnen- en buitenruimtes en de beleefde kleinschaligheid. Ondanks de grootte van het gebouw, voelen kinderen zich thuis in hun eigen unit waar ze met elkaar spelen, leren en leven.

Het kenmerk **Leef, speel- en leergemeenschap** kenmerkt zich volgens kinderen en ouders doordat kinderen zichzelf mogen zijn in een IKC. Er heerst een open en veilige sfeer. Ondanks dat iedereen zichzelf kan zijn, is dit geen garantie dat de sfeer altijd goed is. Op de IKC's wordt er af en toe gepest. Binnen een IKC zijn er stamgroepen en units, de kinderen worden ingedeeld in verticale leeftijdsgroepen en dit vinden kinderen en ouders positief. Kinderen leren omgaan met diversiteit in leeftijd en niveau, wat waardevol wordt gevonden. Wel merken kinderen op het voorgezet onderwijs dat het ook leuk is om met leeftijdsgenoten in een groep te zitten. Kinderen ervaren de continuïteit (jarenlang dezelfde medewerkers) als positief. Langere tijd omgaan met dezelfde medewerkers zorgt ervoor dat medewerkers het kind goed kennen. Kinderen en ouders ervaren korte lijnen met de medewerkers van een IKC. Het is duidelijk dat de medewerkers samen verantwoordelijk zijn voor de kinderen en dit ook uitdragen in hun werkzaamheden. Persoonlijk contact met docenten is op het voortgezet onderwijs vele malen minder. Binnen een IKC is er voldoende ruimte voor kinderen en ouders om mee te denken en mee te doen. Overigens had niet ieder kind of iedere ouder hier behoefte aan. Ouders geven ter aanvulling aan dat de kwaliteiten van de directie en het team maken dat de manier van werken op een IKC kan slagen.

Wat kinderen en ouders zich afvragen is of ieder kind wel past op een IKC. Het IKC trekt, volgens ouders, mogelijk een bepaalde doelgroep kinderen aan, namelijk de bijzondere gevallen die op een andere school niet terecht kunnen, maar de vraag is past ieder kind wel op een IKC. Er is ruimte voor diversiteit, maar is er een grens aan diversiteit ook in een IKC? Concluderend zijn de werkzame factoren binnen de leef-, speel en leergemeenschap de veilige, open en uitdagende sfeer, ieder kind wordt gekend, vaste gezichten en stabiele relaties, persoonlijk contact en aandacht, vriendschappen en relaties tussen kinderen van verschillende leeftijden, de verticale leeftijdsgroepen, het actief uitnodigen om kinderen en ouders te laten bijdragen aan de gemeenschap.

Kijkend naar *Brede doelen, breed aanbod* kan geconcludeerd worden dat kinderen en ouders zeer positief zijn over het feit dat veel ontwikkelingsgebieden worden aan gesproken doordat het IKC een rijk en gevarieerd aanbod heeft met verschillende didactische werkvormen. De workshops, commissies waar kinderen voor moeten solliciteren, de onderzoeksmomenten, de projecten zijn hier voorbeelden van. Het risico bestaat dat er te veel aanbod is waardoor het lastig is om te kiezen; en soms valt er niet te kiezen omdat een workshop vol zit. Positief is dat er samenhang is tussen de vakken bij de verschillende thema's; net als dat de thema's en opdrachten er voor zorgen dat kinderen de diepte in kunnen gaan met een onderwerp. Dit zorgt ervoor dat kinderen de stof goed onthouden. Overigens hadden niet alle kinderen evenveel behoefte aan de projecten. Ondanks het veelzijdige aanbod zijn er wel kinderen die zich niet altijd uitgedaagd voelden. Uitdaging kan hem zitten in het bieden van meer structuur of in het aanbieden van moeilijker werk. Ook ervaren kinderen en ouders dat kinderen niet altijd alles geleerd hebben, zoals het leren hoe je moet leren, uit je hoofd rekenen of het zetten van een punt in een zin. Bovendien vinden kinderen en ouders het positief dat kinderen autonomie hebben. Autonomie wordt verleend door kinderen keuzevrijheid te bieden en verantwoordelijkheid te geven voor hun eigen ontwikkel- leerproces. Kinderen leren vanaf de onderbouw om te plannen en hun spullen zelf te organiseren, kinderen worden voorbereid op een toekomst waarin ze verantwoordelijkheid moeten kunnen nemen. De keuzevrijheid ervaren kinderen als fijn en leuk. Het gaat hier wederom om de vrijheid in tijd (wanneer doe ik de activiteit?), in ruimte (waar doe ik de activiteit), in inhoud (wat doe ik?), in niveau, in aanpak (hoe doe ik het?), en met wie (alleen, samen of in een groepje). Soms ervaren kinderen te weinig sturing. Kinderen hadden af en toe meer sturing willen hebben van medewerkers en/of meer uitleg en kinderen merkten dat zij niet altijd hun taken hoefden te maken. Medewerkers zijn kennelijk niet altijd in staat om de juiste balans te vinden tussen het bieden van autonomie en het bieden van structuur. Op het voortgezet onderwijs merken ze dat ze

daar minder vrijheid hebben en meer huiswerk en toetsen hebben. Concluderend zijn de werkzame factoren binnen het aanbod het rijke en gevarieerde aanbod, de vele ontwikkelingsdomeinen die worden aangesproken door een variatie in aanbod, variatie in expertises van medewerkers, de samenhang tussen vakken bij de thema's, en de autonomie die kinderen gegeven wordt door de keuzevrijheid die ze hebben en het beroep op hun eigen verantwoordelijkheid.

Leren op maat voor ieder kind kenmerkt zich volgens kinderen en ouders doordat alle kinderen een eigen programma volgen op hun eigen tempo. Binnen het IKC waren er voldoende mogelijkheden voor verdieping en verbreding. Ieder kind werkt aan zijn eigen doelen op zijn eigen tempo. Er werd echt gekeken naar het individu en het onderwijs sloot daarbij aan. Dit was soms wel even zoeken voor elk kind. Binnen elk IKC was er aandacht voor hoogbegaafden (aparte unit, club van de denkers). Ouders vinden het erg fijn als het IKC uiteindelijk duidelijkheid schept over het feit dat niet ieder kind past op een IKC; ouders ervaren dat er een grens is aan diversiteit. Binnen het IKC is het portfolio iets waar ouders aan moeten wennen, maar wat ze wel als waardevol zien. Kinderen krijgen geen cijfers, maar feedback. Ook volg je het kind door het te vergelijken met zichzelf en biedt het IKC kinderen de kans om te leren reflecteren op hun eigen leerproces. Kinderen maken zelf doelen en planningen over wat zij willen leren. Op het voortgezet onderwijs ervaren kinderen hoe het is om cijfers te krijgen en kinderen geven aan dat ze minder leren van cijfers dan van feedback. Concluderend zijn de werkzame factoren binnen leren op maat de portfolio's en de persoonlijke ontwikkelprogramma's die geboden worden.

Bij het kenmerk *Doorgaande lijn* kan geconcludeerd worden dat het positief is dat het IKC een plek is waar alles op één plek samenkomt en de vaste dagstructuur zorgt voor overzicht. Kinderen weten goed hoe hun dag eruit ziet en wat er van ze verwacht wordt. Over het algemeen waren er geen bijzonderheden bij de overgangen, die soepel verliepen. Hoewel de overgang van de onder- naar de bovenbouw wel voor verandering zorgde. Kinderen kregen ander werk en kinderen werden ineens weer de jongste. Dit was voor kinderen leuk spannend. De overgang naar het voortgezet onderwijs verliep minder soepel. Kinderen moeten, ondanks de voorbereidingen vanuit een het IKC, wel wennen.

Op het voortgezet onderwijs gaat het niet even goed met alle kinderen. Ouders merken dat hun kinderen terug willen naar het IKC en pleiten dan ook voor een IKC 2.0; een goed vervolg op de manier van werken van het IKC. Concluderend zijn de werkzame factoren binnen de doorgaande lijnen de integratie van verschillende voorzieningen op een plek, de vaste dagstructuur en de warme overdrachten tussen units. De buitenschoolse opvang (BSO) is door zeven kinderen bezocht. De BSO kent een vaste dagindeling en een gevarieerd en leuk aanbod. De thema's van het IKC en de BSO sloten echter niet altijd op elkaar aan. Ook kunnen we concluderen dat school en BSO in één gebouw niet voor alle kinderen even fijn is. De BSO wordt een verlengde van de schooldag. Wat ouders een nadeel vinden is dat de cao van onderwijs en kinderopvang van elkaar verschillen. Dit zorgt voor verwarring van regels en vrijheid bij kinderen.

Kanttekeningen bij de kenmerken zijn dat het gebouw voldoende stilte ruimtes moet hebben om het onderwijsconcept te laten slagen. Ook is gebleken dat het IKC volgens ouders een bepaalde doelgroep kinderen aantrekt, maar de vraag is of ieder kind wel past op het IKC. Er is diversiteit, maar wat zijn de grenzen van het IKC? Positief is dat het IKC een gevarieerd aanbod heeft, maar ondanks dat zijn er kinderen die ervaren dat zij niet voldoende worden uitgedaagd en niet alles leren. Hoe zorgt het IKC ervoor dat alle kinderen uitgedaagd worden en alles aanleren? Dit kan door middel van het bieden van meer structuur dan wel variatie in meer en minder uitdagende taken. Het laatste punt is de voorbereiding op het voortgezet onderwijs. Kinderen zeggen dat het IKC hen niet altijd optimaal heeft voorbereid op de manier van werken in het voortgezet onderwijs met cijfers, vaste lestijden, huiswerk, en toetsen.

In dit onderzoek zijn de kenmerken van onderscheiden, maar het IKC vormt een samenhangend construct (Slot & Leseman, 2020). Zo verordent het gebouw pedagogische en educatieve situaties die een beroep doen op zelfstandigheid en verantwoordelijkheid, op samenwerken en alleen werken, op binnen en op buiten werken. De gevarieerde inrichting van de binnen- en buitenruimte maakt het mogelijk om een breed aanbod te kunnen doen, zowel qua inhoud als qua didactische werkvormen. Alle ontwikkelingsdomeinen worden aangesproken. Daar hoort een vorm van ontwikkelingsgericht onderwijs bij waarin kinderen de vrijheid hebben om zelf te plannen en te kiezen en hulp te vragen waar dit nodig is, passend bij de eigen mogelijkheden en beperkingen. Er is een team van diverse

medewerkers met aanvullende expertises waardoor zij zich kunnen ontwikkelen binnen een gevarieerd en rijk aanbod, differentiatie per niveau en belangstelling en wel teamgeest ervaren hebben: stabiele relaties en vaste gezichten. Een team dat werkt vanuit een gedeelde visie op opvoeding en onderwijs waarin het niet in de eerste plaats gaat om leren en presteren, maar om ontwikkelen, om ontdekken wie je bent en wat je wilt zijn in relatie tot jezelf en de ander. Het portfolio, de werkgesprekken e.d. maken dat kinderen eigenaar zijn van hun eigen ontwikkelingsproces. Het Kindcentrum blijkt allereerst een gemeenschap te zijn, een gemeenschap van kinderen en professionals en ouders, waarin ieder kind er mag zijn, meetelt, meedoet, bijdraagt en op zijn eigen manier vooruitkomt.

Discussie

Om dit onderzoek in het juiste perspectief te plaatsen, is het wenselijk om kritisch te kijken naar het onderzoeksproces. De sterke punten van het onderzoeksproces zijn de volgende:

Voor het eerst is de beleving van kinderen en ouders systematisch onderzocht. Wel moet daarbij gezegd worden dat het ene kind makkelijker kwam tot diepgaande ervaringen dan het andere kind, dit komt onder andere door de leeftijd, het niveau en de persoonlijkheid van het kind. Wel zijn er bij alle kinderen zowel positieve als negatieve ervaringen opgehaald.

De onderzoekspopulatie is voldoende gevarieerd. Er is gesproken met kinderen en ouders van vier verschillende IKC's. Alle vier de IKC's gelden als koploper. Dit betekent dat het IKC al langere tijd op deze manier werkt en de kenmerken goed geïntegreerd zijn in de manier van werken. Daarnaast verschillen de vier IKC's van elkaar wat betreft ligging, manier van werken en kinder- en ouderpopulatie. De vier IKC's zijn verspreid over Nederland (Amsterdam, Helmond, Heerhugowaard en Nijmegen). Ook zijn er verschillen in de IKC's als het gaat om de manier van werken. Zo hebben niet alle IKC's hebben een kinderraad of een aparte unit voor hoogbegaafden. Tevens verschillen de buitenruimtes van de IKC's. De kinder- en ouderpopulatie is ook verschillend. Er is sprake van een IKC in een hoogopgeleide wijk, maar zo is er ook een IKC die zich kenmerkt als multiculturele school. Ook was er voldoende variatie in kinderen en ouders wat betreft leeftijden, jaren op het IKC en VO, betrokkenheid van ouders bij het IKC en gezinssituatie. Er kan gesteld worden dat er gesproken is met een diverse groep respondenten.

In dit onderzoek is er sprake van verzadiging. Er is gesproken met achttien kinderen en achttien ouders en de steekproef van 36 respondenten maakt dat er voldoende informatie is opgehaald om te spreken van een verkennend onderzoek. Met een verkennend onderzoek wordt de stand van zaken van iets in beeld gebracht (Baarda, 20124). In dit geval is dat goed gelukt.

Sociale wenselijkheid kan een rol hebben gespeeld tijdens de diepte-interviews. De respondenten waren ervan op de hoogte dat zij meedoen aan een onderzoek en kunnen daartoe sociaal wenselijk hebben geantwoord. Door Storytelling te gebruiken en te vragen naar voorbeelden is er geprobeerd om dit te minimaliseren. De methode storytelling staat namelijk bekend om het feit dat het minder sociaal wenselijke antwoorden oplevert.

Tijdens het onderzoek is de data door twee onderzoekers geanalyseerd. Er hebben drie kalibratiesessies plaatsgevonden om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid te verhogen.

Verbeterpunten

De verbeterpunten van het onderzoeksproces zijn de volgende:

- Dit onderzoek was een exploratief en verkennend onderzoek onder vier IKC's en achttien kinderen en achttien ouders en is daarmee niet dekkend voor alle IKC's in Nederland. Wat een aanvulling was geweest is het valideren van de gevonden resultaten in focusgroepen en eventueel een vergelijking te maken met de verhalen van kinderen en ouders over meer reguliere scholen. De vraag is of de gevonden werkzame factoren ook in meer reguliere settingen, bijvoorbeeld vernieuwingsscholen, worden gevonden.
- De van tevoren opgestelde inclusiecriteria om te zorgen voor een representatieve steekproef ten opzichte van de populatie zijn niet altijd gehaald. Bij twee IKC's is er bijvoorbeeld alleen gesproken met kinderen met een vwo-niveau. Ook is er met name gesproken met hoogopgeleide ouders (9 ouders HBO of universiteit) bij alle vier de IKC's. De groep jongens/ mannen is wat ondervertegenwoordigd (24 meisjes/vrouwen versus 12 jongens/mannen). Dit geeft mogelijk een vertekend beeld van de resultaten. Ten tweede is de groep kinderen en ouders benaderd door een contactpersoon binnen het IKC. Dit betekent dat de respondenten gevraagd zijn om mee te doen. Dit kan betekenen dat alleen de gemotiveerde, betrokken kinderen en ouders hebben geparticipeerd in het onderzoek. Gelukkig waren de respondenten niet kritiekloos.

- Dit onderzoek had het doel om inzicht te krijgen in de positieve en negatieve ervingen van kinderen en ouders met het leven, leren en spelen op een IKC. Deze ervaringen zijn vervolgens geclusterd tot werkzame factoren. Deze werkzame factoren zeggen alleen iets over wat kinderen en hun ouders vonden werken op een IKC. Dit onderzoek beperkt zich tot ervaringen.
- Dit onderzoek heeft de beleving van kinderen en ouders onderzocht. De beleving van de medewerkers over de werkzame factoren is daarin niet meegenomen. Het was interessant geweest om te kijken in hoeverre alle partijen van een IKC, de ouders, kinderen en medewerkers, dezelfde ervaringen hebben.

Aanbevelingen

De opdrachtgever, PACT voor Kindcentra, had de wens om te ontdekken wat vanuit het perspectief van kinderen en ouders de werkzame factoren zijn van een IKC. Dit onderzoek heeft hier de eerste inzichten voor opgeleverd. Op basis hiervan hebben wij de volgende aanbevelingen voor beleid, praktijk en wetenschap.

Voor beleid

Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat ouders een sleutelrol toekennen aan de kwaliteit van de directeur en het team van medewerkers om uitvoering te geven aan het integrale en inclusieve concept. De aanbeveling is dan ook om te blijven investeren in het management van het IKC en het team van professionals en hun manier van werken.

Een knelpunt waar ouders tegen aanlopen is dat de cao voor onderwijs en cao voor kinderopvang van elkaar verschillen. Dit zorgt ervoor dat de medewerkers andere regels moeten hanteren. Om een voorbeeld te noemen: kinderen mogen van het IKC wel buiten het schoolplein, maar van de BSO niet. Dit zorgt voor verwarring bij kinderen. De aanbeveling is dan ook om de cao voor onderwijs en kinderopvang op elkaar te laten aansluiten dan wel samen te voegen. Dit zorgt ervoor dat de medewerkers dezelfde regels kunnen hanteren.

Het IKC blijkt een samenhangend construct van werkzame factoren te zijn. De kenmerken gebouw, leef-speel en leefgemeenschap, het aanbod, het leren op maat en de doorgaande lijn hangen nauw met elkaar samen. Het integrale concept is dan ook bepalend voor het handelen van het team van professionals. Voor het waarborgen van de proces- en structurele kwaliteit is het belangrijk om beleid te ontwikkelen dat gebaseerd is op het concept van het IKC en niet op afzonderlijke onderdelen.

Voor de praktijk

Uit dit onderzoek zijn werkzame factoren van IKC's naar voren gekomen. De aanbeveling is dan ook dat IKC's hiermee doorgaan. De variatie aan binnen- en buitenruimtes, de beleefde kleinschaligheid, de veilige, open en uitdagende sfeer, ieder kind wordt gekend, vaste gezichten en stabiele relaties, persoonlijk contact en aandacht, vriendschappen en relaties tussen kinderen van verschillende leeftijden, de verticale leeftijdsgroepen, het actief uitnodigen om kinderen en ouders te laten bijdragen aan de gemeenschap, het rijke en gevarieerde aanbod, de vele ontwikkelingsdomeinen die worden aangesproken door een variatie in aanbod, variatie in expertises van medewerkers, de samenhang tussen vakken bij de thema's, en de autonomie die kinderen gegeven wordt door de keuzevrijheid die ze hebben en het beroep op hun eigen verantwoordelijkheid, de portfolio's en de persoonlijke ontwikkelprogramma's die geboden worden, de integratie van verschillende voorzieningen op een plek, de vaste dagstructuur en de warme overdrachten tussen units zijn werkzame factoren die moeten blijven.

We bevelen IKC's ook aan om kritisch te kijken naar de negatieve ervaringen van kinderen en ouders. Zo blijkt het belangrijk dat het IKC voldoende stilteruimtes heeft zodat kinderen geconcentreerd kunnen werken. Daarnaast is het van belang dat de IKC's een visie ontwikkelen als het gaat om de grenzen van diversiteit. Welke kinderen passen wel op een IKC, en wanneer is het moment om afscheid te nemen van bepaalde kinderen? Dan wel hoe passen we de omgeving zodanig aan dat er wel plek is voor ieder kind? Het uitdagen van alle kinderen is iets waar het IKC's ook aan kunnen werken. Niet alle kinderen hebben zich uitgedaagd gevoeld en sommigen zijn overvraagd. Het is dus van belang om het met elkaar als team te hebben over de vraag hoe om te gaan met de balans tussen vrijheid en sturing? Mogen kinderen zelf bepalen wat ze doen en op welk niveau ze werken of geven de medewerkers soms meer sturing in taken? Een andere aanbeveling voor IKC's is om ouders meer informatie te geven over het portfolio en de wijze van beoordelen (geen cijfers). Dit zal ouders helpen om beter te begrijpen hoe hun kind het doet op het IKC als het gaat om hun niveau.

De doorgaande lijn met het BSO en het voortgezet onderwijs kan beter georganiseerd worden door de thema's van het IKC en BSO beter op elkaar aan te laten sluiten dan nu het geval is. De doorgaande lijn met het voortgezet onderwijs is complexer. Voor alle kinderen, of ze nu wel of niet van een IKC komen, is de overgang naar het voortgezet onderwijs wennen. Op het voortgezet onderwijs ervaren kinderen onder andere minder autonomie, meer toetsen, meer huiswerk, meer eisen, minder persoonlijk contact met medewerkers. Ouders pleiten daarom voor een IKC 2.0 voor nul tot achttienjarigen, of voor een betere voorbereiding op de andere manier van werken op het voortgezet onderwijs.

Voor de wetenschap

Vervolgonderzoek onder een meer diverse groep ouders en kinderen is wenselijk, met name op een aantal parameters, zoals advies en niveau van vervolgonderwijs (meer kinderen op het vmbo of havo), sekse (meer mannen) en opleidingsniveau van ouders (meer ouders met een mbo-achtergrond). Dit zorgt voor een representatievere steekproef ten opzichte van de populatie.

In dit onderzoek is de beleving van kinderen en ouders onderzocht en niet van de medewerkers van een IKC. Het kan een meerwaarde zijn om te kijken vanuit de driehoek school-ouders-kind. Het is interessant om te onderzoeken wat de ervaringen zijn van de medewerkers met de kenmerken van het IKC en of dit wel/niet aansluit bij de ervaringen van kinderen en ouders.

Tot slot is het van belang om te onderzoeken in welke mate en in welke opzichten kinderen die van een IKC komen verschillen van kinderen die van het regulier onderwijs komen als het gaat om hun manier van werken, de mate van verantwoordelijkheid die ze nemen en de behoefte aan contact die ze hebben.

Referenties

Baarda, B. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers

Baarda, B. (2014). *Dit is onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.

Coulter, C., Michael, C. & Poynor, L. (2007). *Storytelling as pedagogy: an unexpected outcome of narrative inquiry*. Curriculum Inquiry, 37(2), 103-122.

Dieste, T. (2019). *Alles wat je moet weten over transcriberen*. Geraadpleegd 3 maart 2020, van <https://www.amberscript.com/nl/blog/alles-wat-je-moet-weten-over-transcriberen>.

Hennink, M., Hutter, I. & Bailey, A. (2011). *Qualitative Research Methods*. London: SAGE Publications

Li, X. (2005). *A Tao of Narrative: Dynamic Splicing of Teacher Stories*. California State University.

Van der Grinten, M., Kieft, M., Kooij, D., Bomhof, M. & van den Berg, E. (2019). *Samenwerking in beeld 2. Basisscholen, kinderopvang en kindcentra: de stand van het land 2019*. Oberon.

Slot, P. & Leseman, P. (2019). *Investeren in kinderen van 0-12 jaar*. Bevindingen uit de wetenschap. Universiteit Utrecht.

Slot, P. & Leseman, P. (2020). *Kwaliteit van integrale kindcentra*. Een eerste verkenning van onderscheidende factoren.

Tesselaar, S. & Scheringa, A. (2008). *Storytelling handboek. Organisatieverhalen voor managers, trainers en onderzoekers*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.

Veen, A., Ledoux, G., Emmelot, Y.E., Gevers Deynoot-Schaub, M.J.J.M. (2019). *IKC's over wat hen kenmerkt*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Deze uitgave is gemaakt in opdracht van

HET KINDEROPVANGFONDS

in het kader van het programma PACT voor Kindcentra.

www.pactvoorkindcentra.nl